ב"ה

אין ליכט
פון תורה

חומש

בית יהודה

פרשת

נצבים

בלשון הקודש
ואידיש

421

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ו לפ"ק

שלום ונגשיך צדקה: לא־ישמע עוד חמס בארצך שד ושבר בגבוליך וקראת
ישועה חומתיך ושעריך תהלה: לא־יהיה־לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח
לא־יאיר לך והיה־לך יהוה לאור עולם ואלהיך לתפארתך: לא־יבוא עוד שמשך
וירחך לא יאסף כי יהוה יהיה־לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך: ועמך כלם
צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעו מטעי קרי מעשה ידי להתפאר: הקטן יהיה
לאלף והצעיר לגוי עצום אני יהוה בעתה אחישנה:

פירוש ע"ט

דיינע בצווינגער וועל איך מאן מיט גירעכטיקייט איך וועל איבער דיר מאכען גוטע אונ ערליכע אלצטע אונ הארען לא ישמע אונ עס וועט שוין ניט גיהערט ווערען קיין גזילה אין דיין לאנד רויבעניש אונ ברעכעניש וועט ניט גיהערט ווערען אין דיין גבול אונ עס וועט גירופין ווערען איין הילף אין דיינע מויערן אונ אויף דיינע טויערען וועט זיין אלוב מען וועט דארטען גאט לויבען לא יהיה לך עס וועט שוין מער ניט זיין צו דיר די זון צו לייכטען ביי טאג דו וועסט ניט דארפען צו דער ליכט פון דער זון אונ צו דער ליכט פון דר לבנה וועסטו ניט דארפען עס זאל לייכטען צו דיר אונ גאט וועט דיר זיין איין אייביגע ליכט אונ דיין גאט וועט דיר זיין צו איין שיינקייט לא יבא עוד שמשך עס וועט שוין ניט אונטער גיין דיין זון אונ דיין לבנה וועט ניט ווערין איין גיטאהן וואָרום גאט וועט זיין צו דיר צוא איין אייביגע ליכט אונ זיי וועלען זיך אום לאזן דיינע טרויערדיגע טעג ועמך אונ דיין פאלק זענין אלע צדיקים אויף אייביג וועלען זיי ירשינען דם לאנד נצר מטעי זיי זענין דם שפראצונג פון מיין פלאנצונג אונ זייא זענין דיא ווערק פון מיינע הענד אז איך זאל מיך מיט זיי בארימען הקטן דר וואס קליין איז צווישען זיי וועט זיין צו טויזנט מענטשין אונ דער יונגסטער אונ דר שלאפסטער פון זיי וועט זיין צו איין שטארק פאלק אני איך גאט אין דער צייט פון דער גאולה וועל איך זיא איילען . רש"י שרייבט אזוי איז דער פשט אז די ישראל וועלען פרום זיין אחישנה וועל איך די גאולה איילען צו ברייננגען פר דער צייט אונ אז ניט בעתה וועל איך ווארטין ביז די צייט פון דער גאולה וועט קומען אונ וועל זיא דענסטמאל ברייננגען:

דברים כט נצבים

ט אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם

אונקלוס

ט אתון קימין יומא דין כלכון קדם יי אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון

רשב"ם

(ט) אתם נצבים היום כלכם. כדכתיב לעיל ויקרא משה אל כל ישראל וגו':

בעל הטורים

(ט) נצבים כדרך שנאמר בסיני ויתיצבו בתחתית ההר כו כל' אמר כאן אתם נצבים: לפני ה' אלהיכם ראשיכם. הקים

בית יהודא

(ט) ואתם נצבים. זאגט רש"י (מלמד שכנסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית) דר פסוק לערונט אונז אין דעם טאג וואס משה איז געשטארבן, פר זיין שטארבן הט ער פארזאמעלט אלע יודין פאר הקב"ה ופאר דעם משכן) ער זאל מיט זייא מאכען נאך אמאהל אפארבינדונג מיט אשבועה זיי זאלען היטען צו טאהן אלץ וואס איז געשריבען אין די תורה: וראשיכם שבטיכם. מיינט מען וראשיכם

רש"י

(ט) אתם נצבים. מלמד שכינסם א משה לפני הקב"ה ביום מותו ב להכניסם בברית: ראשיכם

שפתי חכמים

א ואי"ת מנ"ל הא דלמא לא כינסם אלא כל אחד ואחד עמד כתנייה אלו והוא עמד באמצע. ועוד קשה נ"ל לפרש להכניסם בברית הרי כתיב כהדיא בקרא וי"ל דמה שפירש להכניסם בברית מזה מוכח שכינסם דהרי אין כריתות ברית אלא דרך העברה כדלקמן ואם כן מדכתיב בקרא שהכניסם בברית ממילא עקרם ממקומם וכנסם יחד כדי להעבירם בברית: ב מדכתיב היום ממשמע היום מלאו ימיו ושנותיו ביום הזה אמות. רא"ם. א"נ דאל"ת הכי למה כינסם עכשיו יותר מכל מ' שנה הניחא אם הוא יום מותו א"ש דאם לא עכשיו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) אתם נצבים היום כלכם. במעמד א' ראשי השבטים והשבטים

ליקוטים על התורה

(ט) אתם נצבים היום כלכם וגו'. משה רבינו האט געזאגט צו די יודען היינט אין דער לעצטער טאג וואס איך זיין אלע צוזאמען מיט מיר, אונ וואס איר אלין זייט אלע צוזאמען, וואָרום מארגען ועלען דיא יודען שוין ניט זעהן משה'ן, אונ ווען יודען וועלען קומען אין ארץ ישראל, יעדער יוד וועט גיין צו זיין שטוב אונ פעלד אונ ויינגארטען, וועט איר זיין יעדער בעזונדערה, אונ אפילו אויף יום טוב וואס איר וועט דארפען קומען אלע צו זאמען אין ירושלים, וועלען נאר זיין צוזאמען דיא זכרים, ניט די נקבית, אבער אלע זאלען זיין צוזאמען, מענר אונ ווייבער אויך, אונ איך אויך מיט אייך, דאס איז נאר היום היינט, דער לעצטער טאג, דריבר את היינט דיא צייט מען זאל מאכען אנייעם פארבינדונג אייך צו הקב"ה:

פירוש לתורת אלהים

(ט) אתם נצבים היום כלכם איר שטייט היינט אלע פר אייער גאט ראשיכם שבטיכם אייערע אלצטע פון

וסרכיכון כל אנש ישראל: י טפלכון נשיכון וגיורך די בגו משריתך מלקט אעך עד מלי מיך: יא לאעלותך בקימא דיי אלהך ובמומתה די

תולדות אהרן

מחטב עציך יבמות עט :

שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל: י טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיך: יא לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר

בעל הטורים

ראשיכם לאלהיכם לומר מורא רבך כמורא שמים : ישראל . וסמיך ליה (י) טפכם . לומר שיהיו ישראל בעיני הראשים לנהלם ולהדריכם כטפם : נשיכם . וסמיך ליה וגרך רמז שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין :

רש"י

שבטיכם . ג ראשיכם לשבטיכם : זקניכם ושטריכם . החשוב החשוב קודם ואח"כ כל איש ישראל : (י) מחטב עציך . (תנחומא) מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים (יהושע ט) ויעשו גם המה בערמה ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים : (יא) לעברך . להיותך עובר ה בברית ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך אלא כמו (לעיל ד) לעשותכם אותם : לעברך בברית . דרך העברה כך היו כורתי

בית יהודא

(ראשיכם שבטיכם) פריער זאלן שטיין די עלצטע צו אייערע שבטים: (זקניכם ושוטריכם) . נאכדעם זאלן שטיין די זקנים , נאך די זקנים זאלען שטיין די שוטרים (החשוב חשוב קודם) ווער עס איז בעסר זאל שטיין פריער (ואחר כך כל איש ישראל) נאכדעם זאלן שטיין אלע יודין ומענער , נאכדעם זאלן שטיין קליינע קינדר זכרים , נאכדעם ווייבער , נאכדעם גרים *) , נאכדעם זענען געשטאנען (ומחוטב עציך עד שואב מימיך) , די וואס האבן געהאקט האלץ אונ האבען גישעפט וואסר , זאגט רש"י (מלמד) דר פסוק לערנט אונז (שבאו כנענים להתגייר בימי משה) אין דיא צייט פון משה זענען געקומען כנענים צו משה ער זאל זיי מגייר זיין , הט משה זיי ניט מגייר געווען . פון דעסטוועגען זענען זייא געבליבען ביי יודין , צו האקין האלץ צו שעפן וואסר , אונ זיי זענען אפילו וויא אגר תושב אויך גוט געווען (כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע) ווי דיא גבעונים זענען געקומען צו יהושע (וזהו האמור בגבעונים) דריבער זאגט דער פסוק ביי דיא גבעונים (ויעשו גם המה בערמה) זיי האבן אויך גיטאן מיט פאלשקייט , אז מען זאגט זייא אויך , ווייסן מיר אז פריער פר זייא הט מען אזו געטאהן , אונ זיי האבען אויך אזו גטאהן ווי יענע האבן געטאהן אין דיא צייט פון משה (ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים) אונ משה הט זיי גיגעבן איין ארבעט זיי זאלן האקין האלץ אונ שעפן וואסער : (יא) (לעברך) . מיינט מען (להיות עובר בברית) דו זאלסט דורך גיין דעם פרבינדונג (ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך) מען קען ניט טייטשן לעברך גלייך וויא עס וואלט געשטאנען להעבירך , דיך צו מאכן דורך גיין , נאר דוא וועסט אליין דורך גיין , ניט מען וועט דיך פירען אונ גייטן דו זאלסט דורך גיין (אלא כמו לעשותכם אותם) נאר לעברך מיינט מען דיין דורך גיין ווים דו וועסט דורך גיין ווי עס שטייט לעשותכם אותם , אייער טאהן זייא אלס זייא טאהן : (לעברך בבריתו) . מיינט מען (דרך העברה) דורך גיין (כך היו כורתי בריתות עושין) די מענטשן

דעת זקנים מבעלי התוספות

עצמם והשוטרים : כל איש ישראל . אלו הבינונים והנשים והטף והגרים שבאו לגור בקרב המחנה : (י) מחטב עציך . אלו העבדים : עד שואב מימיך . אלו השפחות . ושי"ה קטן וגדול שם הוא . ד"א קטן וגדול קטן זה דוד שנאמר ודוד הוא הקטן וגדול זה משה שנאמר והאיש משה גדול מאד . ד"א ועבד חפשי מאדוניו אלו ישראל שכל זמן שהאדם הוא בחיים הוא עבד לעשות רצון קונו וכשהוא מת נעשה חפשי מן המצות . ד"א אתם נצבים היום כולכם אעפ"י שהקללות הללו באין על שונאיכם יש לכם עמידה . ד"א אתם נצבים מפני מה עשאן מצבה מפני שנשתנו מדעתו לדעת יהושע ואף יהושע עשאן מצבה ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה' . ד"א אימתי היתה להם הצבה והעמדה היום כלכם כשתהיו באגודה אחת כולכם : (יא) לעברך בברית . ועתה אתם מוכנים כאחד לעבור בברית

שפתי חכמים

אימתי אבל אם לא היה כיום מותי למה עכשיו יותר מכל מ' שנה : ג דאל"כ אלא ראשיכם ושבטיכם כל אחד ואחד בפני עצמו קשה ראשיכם למה לי מדכתיב שבטיכם גם הראשים בכלל וגם אחר הפרטים למה לי שהרי כלן בכלל שבטיכם הם . בשלמא כשפירושו ראשיכם לשבטיכם יש לומר בתחלה נקט ראשיכם ואח"כ זקניכם ואחר כך שוטריכם ואחר כך כל ישראל החשוב חשוב קודם אבל אי הוה ראשיכם ושבטיכם תרי מילי א"כ ראשיכם ל"ל וכי תימא א"כ אמאי כתיב ראשיכם ולא כתיב ראשי שבטיכם די"ל ללמדנו דנשיא הדור הוא שקול ככל הדור : ד ואין הכוונה לומר שרימו את משה כמו שרימו את יהושע ת"ו ברימו את מי מנא' עליו בכל ביתי נאמן הוא אלא שבאו אליו לקבלם עמו ולא קבלן ונתן להוטבי עצים ולשואבי מים ופי' גם המה וגו' שבאו אבל לא קבלו לרמות אותו : ה ר"ל אתה בעצמך תהא עובר ולא ע"י אחרים וזהו כפי' ולא יתכן כן' פי' ע"י אחרים דאם כן איך יפול אחריו ל' בברית ה' אלהיך כיון שפירש להעבירך ועוד איך יפורש להעבירך וזה הוה מודעה רבה לקבלת הברית לאמר אנוסים היינו : ו דפירוש לעשות אותם כלומר

פירוש לתורת אלהים

אייערי שבטים זקניכם אייערי זקנים ושוטריכם אינ אייערי שמשים כל איש ישראל אונ אלע יודין [פי' רמב"ן]: (י) טפכם אייערע קליינע קינדר נשיכם אייערי ווייבר וגרך אונ דיין גר וואס איז צווישען דיין מחנה מחוטב עציך פון דיין האלץ העקר עד ביז דיין וואסר שעפר שטייט איר היינט אלע פאר גאט ב"ה : (יא) לעברך

---

*) הערה ביי יורדן זענען געווען צווייערליי גרים , עס זענען געווען גרים וואס האבן זיך מגייר געווען צו היטען די תורה גלייך מיט אלע יודין , די גרים זענען געווען צו אלע זאכן גלייך צו אלע יודין , אזי דער פסוק זאגט הקהל חוקה אחת לכם ולגר ולאזרח הארץ , איין דין זאל זיין צום גר אונ צו דעם געבארענעם יוד , אונ עס זענען געווען גוים וואס האבן זיך מגייר געווען נאר ווי זאלן ניט דינען עבודה זרה , ווי זענען געווען גלייך צו אלע זאכן ווי גוים , נאר ווי האבן געמעגט וואוינען אין ארץ ישראל , ווארום די גוים וואס האבן געדינט עבודה זרה האבן ניט געמעגט וואוינען אין ארץ ישראל , דער גר ווערט גערופן אין די תורה , גר אשר בשעריך , ער איז אגר צו מעגן וואוינען אין דיינע שטעט , צו דעם גר הייסט די תורה מען זאל אים פארקויפן אדער שיינקען נבלות , ער ווערט גערופן גר תושב , אונ ווי עס שטייט דא אין פסוק וגרך אשר בקרב מחניך , ער איז אגר צו מעגן זיין אין דיין מחנה , די גרים זענען געשטאנען באזונדער נאך די ווייבער , אבער אמת'ע גרים זענען געשטאנען צוזאמען מיט אלע יודען :

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּרֵת עִמְּךָ הַיּוֹם׃ שני
יב לְמַעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם לוֹ לְעָם
וְהוּא יִהְיֶה־לְּךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לָךְ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ

יְיָ אֱלָהָךְ גָּזַר עִמָּךְ יוֹמָא דֵין׃ יב בְּדִיל לַאֲקָמָא יָתָךְ יוֹמָא דֵין קֳדָמוֹהִי לְעַמָּא וְהוּא יְהֵי לָךְ לֶאֱלָהּ כְּמָא דִי מַלִּיל לָךְ וּכְמָא דִי קַיֵּים לַאֲבָהָתָךְ׃

בית יהודא

וויס האבן געוואלט מאכן צווישען זיך אפארבינדונג האבן זיי געמאכט (מחיצה מכאן ומחיצה מכאן) אוואנט פון דעם זייט רעכטס, אונ אוואנט פון דעם זייט לינקס (ועוברים בנתים) אונ די מענשען זענן געגאנגן צווישן ביידע וועגט (כמו שכתוב העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו) ווי עס שטייט אין פסוק די קאלב וואס זיי האבן צושניטען ז"ז צוויי שטיקר אונ זיי זענן געגאנגן צווישן די שטיקער: (יב) (למען הקים אותך היום לו לעם). משה זאגט צו די יודין (כל כך הוא נכנס לטרוח) הקב"ה גייט ארין אזו פיל זיך מטריח זיין פון אייערטוועגן (למען קיים אותך לפניו לעם) ער זאל דיך דערהאלטן פר זיך צו אפאלק: והוא יהיה לך לאלהים. אונ ער וועט זיין צו דיר אגאט (לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת) וואיל הקב"ה האט גירעט צו דיר אונ האט געשווארען צו דיינע אלטערן ער זאל ניט אויסטאהשין ופארביטן זייערע קינדר אויף איין אנדער פאלק (לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו) דריבר פארבינט ער אייך מיט די שבועות איר זאלט אים ניט דערצערנען (אחר שהוא אינו יכול להבדל מכם) וואיל ער קען זיך ניט אפשיידען פון אייך (עד כאן פרשתי לפי פשוטי של פרשה) זאגט רש"י ביז איצט האב איך גלערנט די פרשה נאך דעם פראסטען מיינונג פון די פרשה (ומדרש אגדה) דר מדרש זאגט (למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות) פאר וואס שטייט דיא סדרה אתם נצבים לעבן די קללות וואס זענען געשריבען אין סדרה תבא (לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים) וואיל די יודין האבן געהערט הונדערט קללות ווייניגר צוויי וויס זענן געשריבען אין סדרה תבאו אויסער די ניין אונ פערציג קללות וויס זענן געשריבען אין תורת כהנים (אין ספר ויקרא סדרה בחוקותיו) (הוריקו פניהם) איז געל געווארן זייער פנים (ואמרו) אונ זיי האבן גזאגט (מי יוכל לעמוד באלו) ווער קען בעשטיין ביא אזו פיל קללות (התחיל משה לפייסם) הט משה אנגעהויבן זיי איבערבעטען אונ הט גזאגט צו זיי (אתם נצבים היום) איר שטייט היינט אלע פר הקב"ה (הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה) איר האט ביז היינט פיל דערצערנט פר הקב"ה פון דעסטוועגן האט ער ניט געמאכט פון אייך אפארלענדונג (והרי אתם קיימים לפניו) אונ איר לעבט אלע פאר הקב"ה: היום. מיינט מען (כיום הזה שהוא קיים) אזו וויא דר טאג איז שטענדיג (והוא מאפיל ומאיר) ער ווערט פינסטער אונ לייכט מארגען נאך אמאהל (כך האיר לכם) אזו הט הקב"ה געלויכטען צו אייך (וכך עתיד להאיר לכם) אונ אזו וועט הקב"ה ווייטער לייכטען צו אייך (והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו) די קללות אונ די יסורים וואס איך האב גזאגט, זיי וועלן אייך דערהאלטן אויף דר וועלט אונ וועלען אייך אויפשטעלען פר הקב"ה, וואיל איר וועט מורא האבן פר די קללות וועט איר ניט זינדיגן, אונ ווען אייער וועט זינדיגע וועט אויף אים קומען יסורים וועגן זיין טובה, ער זאל טאהן תשובה ושב ורפא לו, ער וועט טאהן תשובה וועט ער געהיילט ווערען פון דיא יסורים) (ואף הפרשה שלמעלה מזו פויסן הם) אין די פרשה וויס פאר אתם נצבים הט אויך משה גירעט צו די יודין זיי צו איבערבעטען, ער הט גזאגט צו זייא (אתם ראיתם את כל אשר עשה וגו') איר הט גזעהן אלין וויס הקב"ה הט גיטאהן פון אייערטוועגן, זעהט איר דאך אז הקב"ה הט אייך ליב (דבר אחר אתם נצבים) נאך האט משה רבינו געמיינט מיט די פרשה אתם

רש"י

בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתים כמ"ש (ירמיה לד) העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו: (יב) למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס ז לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו אחר שהוא אינו יכול להבדל מכם. ע"כ פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומ"א למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציבין ח אתכם לפניו ואף הפרשה שלמעלה מזו ט פיוסין הם אתם ראיתם את כל וגו' ד"א אתם נצבים לפי שהיו

שפתי חכמים

אתה מעלמכם ולא ע"י אחרים: ז ק"ל אם כא להודיענו בלמען זה אמאי כרת עמהם ברית זה לא יתכן הו"ל וכתב אחריו למה כרת עמהם ברית דכתיב פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט וגומר ואם כן אמאי קאי למען הזה לפ"ז כ"כ הוא נכנס לטרוח כו' כלומר דלגוי דקרא נתרן בלמען וגו' שלא תקצה למה היה הקב"ה מטריח ולומר אותם בשבוע: לא היה לו להזהירם אלא באזהרה בעלמא ואם ישמעו טוב ואם לא ישמעו יתן להם עונש ככל שאר ליוויים אלא לכך נכנס כל כך לטרוח וכו' לפי שכבר נשבע לאבותיך שלא להחליף כו' לכך הוכרח להכניסם כו': ח פי' שע"י הקללות אתם נזהרים מלעבור המצות לעולם ועוד שהם ממרקין העונות ותהיו חיים וקיימים לעולם וכן אמרו (פ"ק דע"ז דף ד ובמסכת ברכות דף ה): ט כזה מוכח

דעת זקנים מבעלי התוספות

שהרי אתם יחד ולא יוכל לפקפק איש ולומר אני לא הייתי שם ולא קבלתי הברית עלי כי אחרי שתעברו את הירדן ותתפזרו איש איש לנחלתו אי אפשר לאסוף אתכם יחד שלא יהיה בכם זקן או חולה או חגר או סומא אבל עתה כלכם יחד לעברך כאיש אחד:

פירוש לתורת אלהים

בברית יי אלהיך דו זאלסט איבר פארען אין ברית פון דיין גאט ובאלתו אונ אין זיין שבועה אשר וואס דיין גאט איז מיט דיר היינט כורת ברית: (יב) למען דרום הט גאט גמוזט קומען צו דער טרחה ער זאל מיט דיר כורת ברית זיין אונ זאל דיך בשווערין אז דוא זאלסט מקיים זיין דיא תורה הקים כדי

ער

לאברהם ליצחק וליעקב: יג ולא
אתכם לבדכם אנכי כרת את־
הברית הזאת ואת־האלה הזאת:
יד כי את־אשר ישנו פה עמנו עמד
היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר
איננו פה עמנו היום: שלישי טו כי־
אתם ידעתם את אשר־ישבנו
בארץ מצרים ואת אשר־עברנו
בקרב הגוים אשר עברתם:
טז ותראו את־שקוציהם ואת

אונקלוס

לַאֲבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:
יג וְלָא עִמְּכוֹן בִּלְחוֹדֵיכוֹן
אֲנָא גְּזַר יָת קְיָמָא הָדָא
וְיָת מוֹמָתָא הָדָא:
יד אֲרֵי יָת מַן דְּאִיתוֹהִי
הָכָא עִמָּנָא קָאֵם יוֹמָא
דֵין קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וְיָת
מַן דְּלֵיתוֹהִי הָכָא עִמָּנָא
יוֹמָא דֵין: טו אֲרֵי אַתּוּן
יְדַעְתּוּן יָת דִּיתֵבְנָא
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְיָת דִּי
עֲבַרְנָא בְּגוֹ עַמְמַיָּא דִּי
עֲבַרְתּוּן: טז וַחֲזֵיתוּן יָת
שִׁקּוּצֵיהוֹן וְיָת טַעֲוָתְהוֹן

תולדות אהרן

ולא אתכם נדרים כה שבועות לה : כי את אשר ישנו פה עבה קמו שבועות שם בספר הזוהר פרשת לך לך : אשר עברנו עקרים מ"ד פי"ג : ותראו את ע' יג :

רש"י

ישראל יוצאין מפרנס לפרנס ממשה ליהושע לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם וכן עשה יהושע וכן שמואל (שמואל א יב) התיצבו ואשפטה אתכם כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול: (יד) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות: (טו) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם את האומות עו"א ושמא הסית לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם: (טז) ותראו את

בית יהודא

נצבים (לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס ממשה ליהושע) ווייל יודין זענען איצט ארויסגעגאנגען פון איין מלוכה צו די אנדערע מלוכה, פון משה צו יהושע (לפיכך עשה אותם מצבה) דריבער האט משה איצט גישטעלט אלע יודין פאר הקב"ה (כדי לזרזם) ער זאל זיי שטארקן צו היטן תורה אונ מצות (וכן עשה יהושע) יהושע האט אויך אזו גטאהן (וכן שמואל) דר נביא שמואל האט אויך אזו גיטאהן ער האט גזאגט צו די יודין (התיצבו ואשפטה אתכם) איר זאלט אייך שטעלן וויל איך מיט אייך ריידען, איך וועל זאגען מיינע טענות אונ איר זאגט אייערע טענות וועלן מיר האבן אמשפט צו זעהן ווער איז גערעכט, דס האט שמואל צו זיי גיזאגט (כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול) ווען זייא זענען ארויסגעגאנגען פון זיין האנט צוא דיא האנט פון שאול: (יד) ואת אשר איננו פהו. זאגט רש"י מען מיינט ניט ער איז דא גישטא ווייל ער איז ערגעץ אוועקגעגאנגען, נאר מען מיינט (ואף עם דורות העתידים להיות) דיא דורות ודיא קינדער וואס וועלן גיבארין ווערען, מיט זיי איז אויך היינט דער פארבינדונג, ווייל זייערע נשמות זענען איצט דא וועיין ש"ח: (טו) (כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. משה האט גזאגט צו דיא יודין (לפי שראיתם העבודת כוכבים) ווייל איר האט גזעהן זייערע געטער (ושמא השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם) טאמער האט איינעם פון אייך אנגערעט זיין הארץ ער זאל גיין דינען דיא עבודה זרה: (טז) ותראו את שקוציהם. (על שם שהם מאוסים כשקצים)

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים. מלמד שהיה שם מיוצאי מצרים מכאן שלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים:

שפתי חכמים

ס דבר משה דברי פיוסים שלא תקשי איך שייך שדבר פיוסים הרי כל הפ' משמע תוכחה וגם לעיל מיניה הכל תוכחה: י דלעטס ראשון קשה דהא לפי מלבד לי הפרשה הוא תוכחה ולא פיוס ל"פ ד"א כו' ולפי ד"א קשה למה אמר אתם נצבים היום יום דכתיב בקרא ל"ל: כ ולא יתכן לפרש כמשמעו אף שאיננו פה שהלכו להם דהרי כתיב אתם נצבים היום כלכם ועוד יש לומר איך שייך לכרות ברית עם מי שאינו פה דלמא אם היה בא מן הדרך והיה פה לא היה מקבל הברית אלא על קאי על העתידים להיות א"ש דאף אם הגופים לא היו שם אבל הנשמות היו שם וקבלו הברית ועוד י"ל כי כרת כרעיה דאבות הוא וכיון שהאבות קבלו הבנים הבאים אחריהם גם כן בכלל הברית: ל דקדק מאי נתינת טעם הוא אמה שלפניו אאת אשר איננו פה עמנו

פירוש לתורת אלהים

ער זאל דיך אויף ריכטען היינט צוא זיך פאר אפאלק יהיא אונ ער וועט זיין צוא דיר אגאט כאשר אזוי וויא ער האט גירעט צוא דיר וכאשר אונ אזו וויא ער האט גישווארן צו דיינע עלטערן צו אברהם אונ צו יצחק אונ צו יעקב [עיין רש"י]: (יג) ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת אונ ניט מיט אייך אליין מאך איך דעם ברית ואת אונ דיא שבועה: (יד) כי את אשר ישנו פה נאר מיט דעם וואס ער איז דא מיט אונז עמד היום וואס ער שטייט היינט פר גאט ואת אונ מיט דעם וואס ער איז נישא מיט אונז היינט אפילו מיט די דורות וואס זיי וועלן זיין. דאס הייסט איר זייט אויף אייך מקבל אפילו דיא דורות וואס וועלן זיין נאך אייך זאלען אוך האלטען דעם ברית מיט דער שבועה: (טו) כי אתם ידעתם את אשר ישבנו ווארום איר ווייסט אז מיר זענען גוועסין אין לאנד מצרים ואת אונ וואס מיר זענען איבער גפארן צווישן די פעלקר אשר וואס איר זייט איבער גיפארן: (טז) ותראו אונ איר האט געזעהן את שקוציהם זייערע

עבודת

גִּלֻּלֵיהֶם עֵץ וָאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר
עִמָּהֶם: יז פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ־
אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שֵׁבֶט אֲשֶׁר
לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם
הָהֵם פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ
וְלַעֲנָה: יח וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי

אונקלוס

אָעָא וְאַבְנָא כַּסְפָּא
וְדַהֲבָא דִּי עִמְּהוֹן:
יז דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבַר
אוֹ אִתְּתָא אוֹ זַרְעִית אוֹ
שִׁבְטָא דִּי לִבֵּיהּ פָּנֵי
יוֹמָא דֵּין מִדַּחַלְתָּא דַּיְיָ
אֱלָהָנָא לִמְהַךְ לְמִפְלַח
יָת טַעֲוַת עַמְמַיָּא הָאִנּוּן
דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבַר
מְהַרְהַר חֶטְאִין אוֹ
זָדוֹן: יח וִיהֵי בְּמִשְׁמְעֵיהּ
יָת פִּתְגָּמֵי מוֹמָתָא הָדָא

בעל הטורים

(יז) פרה. חסר וי"ו קרי ביה פרה רמז כפרה סוררה סרר ישראל:

בית יהודא

ווייל זיי זענען מיאוס ווי די שקץ ים ומיים זאגט עם אונ נאך אזעלכע דריבער זאגט ער שקוציהם: וגלוליהם. (מוסרחים ומאוסים כגלל) זיי זענען פארשטונקען אונ מיאוס ווי צואה: ועץ ואבן. בילדער פון האלץ אונ פון שטיין (אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי) דיא הילצענע אונ שטיינערנע בילדער האט איר געזעהן, ווייל זיי שטייען אין אפענטליכע ארטער (לפי שאין העובדי כוכבים יראים שמא יגנבו) ווייל די כנענים וואס דינען צו די בילדער האבן קיין מורא טאמער וועט מען זיי גנבענען, עס איז ניט ביי אים אשאדען אויב מען וועט זייא גנבענען, אונ ביי דעם גנב זענען זיי גאר ניט ווערט ער זאל זיי גנבענען (אבל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם) אבער די זילבערנע אונ גאלדענע בילדער האלטען די כנענים ביי זיך, אין די שטובען וואס זיי האלטען זייער פארמעגען (לפי שהם יראים שמא יגנבו) ווייל זיי האבן מורא טאמער וועט מען די בילדער גנבענען: (יז) ופן יש בכם וגו'. משה זאגט (לפיכך אני צריך להשביעכם) דריבער דארף איך אייך בשווערען (פן יש בכם, שמא יש בכם) טאמער איז דא ביא אייך: ואשר לבבו פונה היום. (מלקבל עליו הברית) אזוי אמענטש וואס זיין הארץ קערט היינט אוועק פון הקב"ה אונ ער וויל ניט נעמען אויף זיך דאס פארבינדונג צו הקב"ה: ושורש

רש"י

שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין העו"א יראים שמא יגנבו אבל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם לפי שהם יראים שמא יגנבו: (יז) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשביעכם: פן יש בכם. שמא יש בכם: אשר לבבו פנה היום. מלקבל עליו הברית: שרש פרה ראש.

שפתי חכמים

היוס ל"פ שראיתם וכו' עד לפיכך אני צריך להשביעכם כלומר נתינת טעם שלפני פניו שלעברך בברית וגומר וכ"ת הוא למה היה הקב"ה חושד לישראל שיעבדו ע"א וצריך להשביעם על זה אלא לכך היה חושדן שאמר להם לפי שראיתם כו' ויהיו שני פסוקים הללו כי אתם ידעתם וגומר ותראו את שקוציהם וגומר הם דבוקים עם פן יש בכם הבא אחריהם ויחסר וי"ו מן מלת פן וגומר לכ"פ ותראו וגו' אחר פן יש בכם: מ ר"ל אמאי שינה הקרא בלשונו וכתב בעץ וכאבן תראו ובכסף ובזהב לא כתב תראו: ג יש מקשים והא כתיב לעיל בפרשת ואתחנן פן תשכח את הדברים ופן תשא עיניך וגו' ובפ' עקב פן יפתה לבבכם ולא פי' שם שהוא ל' שמא ולפי מה שפירש הרא"ם דהאי פן יש בכם הוא מדברי רש"י ולא בא לפרש אלא משום חכור הקרא נקט אותו רש"י ל"ק ולא מידי ואפי' בלא"ה נמי י"ל דהא דפרש"י כאן פי' של פן ולא לעיל יש לומר דלעיל הוא ל' לא תעשה כמו שאמרו כל מקום שנא' השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה אבל הכא ע"כ ליכא לפרש שהוא לא תעשה כלומר שלא יעשה זאת דהא כתיב פן יש בכם דפי' שככר ישנס לכן פרש"י שהוא ל' שמא: ס זהו מל' רש"י ולא שרש"י מפרש עכשיו הא דכתיב בקרא שמא יש בכם אשר לבבו כו' ותדע דאם לא כן היה קשה הרי רש"י בעצמו כבר פירש לעיל ועוד דבקרא משמע שקאי אע"א וא"כ איך פירש הוא שקאי אהעברת ברית אלא הוא מל' רש"י והא דנקט קרא דפן יש בכם שורש וגומר ולא נקט פן יש בכם איש או אשה וגומר דרלוגו של רש"י לתרץ תרתי פן יש בכם ל"ל ותירץ שמ"ש פעם אחרת פן יש בכם הוא מפני שהראשון מדבר בע"ז והשני בקבלת הברית כאלו אמר שמא יש בכם אשר לבבו פונה היום מעם ה' ללכת אחרי ע"א או שמא יש בכם אשר לבבו פונה היום מלקבל עול הברית ויהיה מלת היום. קאי אתה. ויהי שניהם.

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) פן יש בכם. זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פונה היום ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לות יש לחוש. ועוד פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכאן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער

פירוש לתורת אלהים

עבודת כוכבים ומזלות עץ ואבן וואס זייא זענען פון האלץ אונ פון שטיין כסף וזהב אונ דיא וואס זענען געמאכט געווארען פון זילבער אונ פון גאלד אשר עמהם וואס זיי האלטען זייא ביי זיך אין זייערי חדרים ניט אויף דר גאס. אונ טאמער וועט איינם פון אייך זיין הארץ אן ריידען ער' זאל אויך דינען צו זיי אזו וויא נוייטער שטייט דרום מוז איך אייך בשווערען: (יז) פן יש בכם טאמער איז דא צווישען אייך איש איין מאן אדר אשה איין אשה או אדר אמשפחה אדר אשבט אשר וואס זיין הארץ וועט היינט אפ קערען פון אונזר גאט ללכת צו גיין לעבוד צו דינען די אפ געטער פון די פעלקער פן טאמער איז דא צווישען אייך שורש איין ווארציל וואס בליהט אזעלכע קרייטעכצער וואס זענען ביטער וויא גאל אונ ווערמיט עס וועט זיין צווישען אייך איין רשע: (יח) והיה בשמעו את דברי האלה דזאת אונ עס וועט זיין אז ער וועט הערען די רייד פון די קללה והתברך בלבבו אונ ער וועט זיך טראכטען אין זיין הארצען אברכה פון שלום לאמר אונ ער

הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ
לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי בִּשְׁרִרוּת
לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת־
הַצְּמֵאָה׃ יט לֹא־יֹאבֶה יְהוָה סְלֹחַ
לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ

אונקלוס

וְיִחַשַּׁב בְּלִבֵּהּ לְמֵימַר
שְׁלָמָא יְהֵי לִי אֲרֵי
בְּהִרְהוּר לִבִּי אֲנָא אָזֵל
בְּדִיל לְאוֹסָפָא לֵהּ חֶטְאֵי
שָׁלוּתָא עַל זְדָנוּתָא׃
יט לָא יֵיבֵי יְיָ לְמִשְׁבַּק
לֵהּ אֲרֵי בְּכֵן יִתְקַף
רֻגְזָא דַיְיָ וְחֶמְתֵהּ

רשב"ם

(יח) למען ספות הרוה. המזיד שמחוך שובע הוא חומא: הצמאה. לתאבון שאינו רשע כעושה להכעים מתוך שובע: כי בשרירות לבי. אלא בשרירות: (יט) כי אז יעשן. לא יאבה ה׳ סלוח לו אלא אז יעשן על אשר עובו. ולא יאמר מבלי יכולת ה׳ כמו שפרשתי אצל ואתפלל אל ה׳ ואומר וגו׳ בפ׳ עקב תשמעון:

רש"י

ולענה. שרש מגדל עשב מר ע כגידין שהם מרים כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם: (יח) והתברך בלבבו. לשון ברכה יחשוב בלבו ברכת שלום פ לעצמו לאמר לא יבואוני קללות הללו אך שלום יהיה לי: והתברך. כנדיר"א שוי"א בלעז (ווירד זיך זעגנען) כמו והתגלה והתפלל: בשרירות לבי אלך. במראית לבי כמו (במדבר כד) אשורנו ולא קרוב כלומר מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרוה. לפי שאוסיף לו פורענות צ על מה שעשה עד הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם ונורם עתה שאצרפם עם המזיד ק ואפרע ממנו הכל וכן ת"א בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות: הרוה. שוגג שהוא עושה כאדם שכור שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת ובתאוה: (יט) יעשן אף ה׳. ע"י כעס הגוף מתחמם והעשן יוצא מן האף וכן (ש"ב

בית יהודא

פירה ראש וְלַעֲנָה). מען מיינט (שורש מגדל עשב מר כגידין שהם מרים) אַוואָרצֶעל וָוס פון אים וואַקסט אַגְרָאז וָוס עֶר איז ביטֶער ווי אָדערין וָוס זֶענֶן ביטֶער (כלומר) מען מיינט (מפרה ומרבה רשע בקרבכם) עֶר וֶועט פְרוּכְטְבָּארֶען אוּנ וועט מערן שְׁלעכטֶס אין אייך: (יח) וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ. זאָגט רש"י (לשון ברכה) וְהִתְבָּרֵךְ מיינט מען עֶר וֶועט זיך בֶּענְטְשֶׁן אין זיין הַארְצֶן (יחשב בלבו ברכת שלום לעצמו) עֶר וועט טְרַאכְטֶן אין זיין הַארְצֶן צוּ מיר וֶועט זיין אַבְּרָכָה פון שָׁלום (לֵאמֹר) צוּא זָאגֶן (לא יבואוני קללות הללו אך שלום יהיה לי) צוּ מיר וֶועלֶן דיא קְלָלוֹת נִיט קוּמֶען, צוּ מיר וֶועט נָאר זיין פְרידֶן: (וְהִתְבָּרֵךְ). מיינט מען עֶר וֶועט זיך בֶּענְטְשֶׁן (כמו וְהִתְגַּלָּח וְהִתְפַּלֵּל) ווי עֶס שְׁטֵייט וְהִתְגַּלָּח, עֶר וֶועט זיך אָפְּגָאלֶן, וְהִתְפַּלֵּל, עֶר וֶועט בֶּעטֶען: (בִּשְׁרִירוּת לִבִּי אֵלֵךְ). מיינט מען (בְּמַרְאִית לִבִּי) מיט דִי אויסְזֶעהֶנְג פון מיין הַארְץ וֶועל איך גֵיין (כמו) וויא עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק (אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב) איך זֶעה עֶס וֶועט אַמָאהְל זיין אַאוּמְגְלִיק צוּ מוֹאָב עֶס איז אָבֶער נִיט נָאנְט (כְּלוֹמַר) אַזוֹ מיינט עֶר איך וֶועל טָאהְן (מַה שֶׁלִּבִּי רוֹאֶה לַעֲשׂוֹת) וָואס עֶס וֶועט גִיפֶעלֶע מיין הַארְץ צוּ טָאהְן: (לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה). מיינט מען הקב"ה זָאגְט (לְפִי שֶׁאוֹסִיף לוֹ פּוּרְעָנוּת עַל מַה שֶּׁעָשָׂה עַד הֵנָּה בְּשׁוֹגֵג וְהָיִיתִי מַעֲבִיר עֲלֵיהֶם) אַלֶע עֲבֵירוֹת וָואס עֶר הָאט בִּיז אִיצְט גִיטָאהְן אוּמְגֶערְין וּנִיט ווילֶענְדִיג, בְּשׁוֹגֵג, אוּנ איך הָאב אים אויף זיי נִיט גֶעוָואלְט שְׁטְרָאפֶן, אִיצְט וֶועל איך אים גֶעבֶּן אַשְׁטְרָאף אויף די עֲבֵירוֹת אויך (וְגוֹרֵם עַתָּה שֶׁאֲצָרְפֵם עִם הַמֵּזִיד) עֶר וֶועט אִיצְט מַאכֶן איך זָאל צוּזַאמֶען רֶעכְנֶען די זִינְד וָוס עֶר הָט גֶעטָאהְן אוּמְגֶערִין מיט די זִינְד וָואס עֶר הָאט גֶעטָאהְן גֶערִין (וְאֶפָּרַע מִמֶּנּוּ הַכֹּל) איך וֶועל פון אים אַלֶץ גֶעצָאהְלְט וֶוערֶן, איך וֶועל אים אויף אַלֶץ שְׁטְרָאפֶען (וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס) אוּנ אַזוֹ טַייטְשְׁט דֶער תַּרְגּוּם (בְּדִיל לְאוֹסָפָא לֵיהּ חַטָּאֵי שָׁלוּתָא עַל זְדָנוּתָא) פון וֶועגֶן איך זָאל אים צוּ גֶעבֶּן דִיא זִינְד וָוס עֶר הָט גִיטָאהְן בְּשׁוֹגֵג צוּ די זִינְד וָואס עֶר הָט גְעטָאהְן בְּמֵזִיד (שֶׁאוֹסִיף לוֹ אֲנִי הַשְּׁגָגוֹת עַל הַזְּדוֹנוֹת) איך וֶועל צוּ גֶעבֶּן די עֲבֵירוֹת פון שׁוֹגֵג צוּ דִיא עֲבֵירוֹת פון מֵזִיד: (הָרָוָה). מיינט מען (שׁוֹגֵג) אוּמְגֶערְן (שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְּאָדָם שִׁכּוֹר) עֶר טוּהְט וויא אַמֶענְטְשׁ וָוס איז שִׁכּוֹר (שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא מִדַּעַת) עֶר טוּהְט נִיט ווִיסֶענְדִיג וָואס עֶר טוּהְט: (הַצְּמֵאָה). מיינט מען (שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִדַּעַת וּבְתַאֲוָה) עֶר טוּהְט ווִיסֶענְדִיג אוּנ מיט אַנְגְלוּסְטוּנְג צוּ טָאהְן, ווי אֵיינֶער וָוס טְרִינְקְט ווייל עֶר איז דָארְשְׁטִיג: (יט) (יֶעְשַׁן אַף ה׳). זָאגְט רש"י (ע"י הַכַּעַס הַגּוּף מִתְחַמֵּם וְהֶעָשָׁן יוֹצֵא מִן הָאַף) וֶוען אֵיינֶער איז בֵּייז מיט כַּעַס וֶוערְט זיין קֶערְפֶּער דֶערְהִיצְט אוּנ אַזוֹ ווִיא אַרוֹיךְ גִיט אַרוֹיס פון נֵייזֶע נָאז לֶעבֶער (וְכֵן) אוּנ אַזוֹ שְׁטֵייט אין פָּסוּק (עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ) עֶס איז אוֹיפְגֶעגַאנְגֶען אַרוֹיךְ אין זיין

דעת זקנים מבעלי התוספות

זוה הרי לא קבלתי האלה וא"כ בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה כלומר שירצה להוסיף החטאים שהוא רוה ונשבע מהם שאין בהם יצה"ר כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות. אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית והקבלו האלות והשבועות תדע כי העובר על הברית לא יאבה ה׳ סלוח לו כי אז יעשן אף ה׳ וקנאתו שהתניתם לו לעבור ולא תעמודו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות

שפתי חכמים

יחד אינם חפלים לקבל הברית. הרא"ם: ע כגידין מין עשב מר הוא וכן מרה כלענה כמשלי לענה ודאם כאיכה ת"י גידין: פ ר"ל גם אם לא ישיג הקללות מה ברכה יש בזה אם לא יהיה לו מעלה יתירה כלומר רב טוב. לכך פירש ברכת שלום כלומר כשים שלום זהו הברכה כדכתיב ה׳ יברך את עמו בשלום ואותה ברכה של שלום יחשוב בלבו: צ דקשה לו כיון דכתיב כי בשרירות לבי אלך משמע שהוא מזיד וא"כ מאי למען ספות הרוה וגו׳ ותירץ למען אוסיף לו פורענות כו׳ וק"ל: ק תיקון בזה כמה ענינים שפירש ספות מלשון הוספה ולא מענין בלויס כמו פן תספה ועוד שינה ואמר למען שאוסיף מפני שספות מקור ויסבול למען שיספה העובר ההוא וגם הוסיף מלת לו כי לולא

פירוש לתורת אלהים

וועט זאגין די קְלָלוֹת וֶועלֶען אוף מִיר נִיט קוּמֶען נָאר שָׁלוֹם עֶס וֶועט צוּא מִיר זיין שָׁלוֹם כִּי אַזוֹ איךְ וֶועל טָאהְן וָואס מיין הַארְץ וֶועט גְלוּסְטִין לְמַעַן פון וֶועגֶן סְפוֹת מֶערֶן דִי זֶעט מיט דִי דָארְשְׁט [עיין רש"י]: (יט) לֹא יֹאבֶה גָאט וֶועט אים נִיט וֶועלֶן פַר גֶעבֶּן כִּי אַז וָוארוּם דֶענְסְטְמָאל יֶעְשַׁן וֶועט רֵייכֶערֶן דֶר צָארְן פון גָאט גָאט וֶועט צֶערְנִין אויף דֶעם מֶענְטְשִׁין וְקִנְאָתוֹ אוּנ זיין צָארֶען וֶועט זיין אין דֶעם זֶעלְבִּיגֶען מענטשען

בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל־הָאָלָה
הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה
אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם׃
כ וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרָעָה מִכֹּל
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אָלוֹת הַבְּרִית
הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה׃
כא וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם
אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנָּכְרִי
אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ
אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־
תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר־חִלָּה יְהוָה בָּהּ׃
כב גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָל־אַרְצָהּ

בְּגַבְרָא הַהוּא וְיִדְבְּקוּן בֵּהּ כָּל לְוָטַיָּא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין וְיִמְחֵי יְיָ יָת שְׁמֵהּ מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא׃
כ וְיַפְרְשִׁנֵּהּ יְיָ לְבִישָׁא מִכֹּל שִׁבְטַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל כְּכֹל לְוָטֵי קְיָמָא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא דְּאוֹרַיְתָא הָדֵין׃
כא וְיֵימַר דָּרָא בַתְרָאָה בְּנֵיכוֹן דִּי יְקוּמוּן מִבַּתְרֵיכוֹן וּבַר עַמְמִין דִּי יֵיתֵי מֵאֲרַע רְחִיקָא וְיֶחֱזוּן יָת מַחָתָא דְּאַרְעָא הַהִיא וְיָת מַרְעֲהָא דִּי אַמְרַע יְיָ בַּהּ׃
כב גָּפְרִיתָא וּמִלְחָא

תו"א למען ספות סנהדרין עו : לא יאבה בס:

בעל הטורים

(כ) והבדילו ה' לרעה. בגימטריא הנה זה ירבעם : (כא) אשר יקומו מאחריכם. ר"ת אחאב ירבעם מנשה שהם הרשיעו בעכו"ם יותר מכל : חלה. ב' במס' ותחל עניני דין ואידך ויחל לו הלה את פני ה' וגומר ויעתר לו ודרשינן ויחתר לו מלמד שחתר הקב"ה חתירה תחת כסא הכבוד וקבלו בתשובה והיינו מה חלה דהכא לשון סבירה כאהרן אף חלה דגבי ונגשה ל' חתירה שנעשה לו חתירה ברקיע :

בית יהודא

נאז (וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם) אֲפִילוּ מְען קען דָס ניט זאגען אויף הקב"ה (הַכָּתוּב מְשַׁמֵּעַ אֶת הָאֹזֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא רְגִילָה וִיכוֹלָה לִשְׁמוֹעַ כְּפִי דֶּרֶךְ הָאָרֶץ) דֶר פסוק מאכט הערען דעם אויער ווי דֶר אויער איז געוואוינט צו הערען, אונ ווי ער קען הערען, ווי דֶר פירונג איז ביי די וועלט מענטשען : וְקִנְאָתוֹ. (לְשׁוֹן חֵמָה) וְקִנְאָתוֹ מיינט מיין זיין בעס (אֲחִיזַת לְבִישַׁת נְקָמָה וְאֵינוֹ מַעֲבִיר עַל הַמִּדָּה) וואס אים האט אנגענומען אבעקליידונג צו טאהן אנקמה צו בעשטראפען אונ ניט אנדערש צוא טאהן, ניט צו שווייגען : (כ) וְהַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה. פרעגט רש"י (וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר) פריער זאגט דער פסוק בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת (גַּם כָּל חֳלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת), זאגט רש"י (הַזֹּאת לְשׁוֹן נְקֵבָה מוּסָּב עַל הַתּוֹרָה) דֶר ווארט הַזֹּאת וואס איז לשון נקבה גייט אויף דעם ווארט הַתּוֹרָה (הַזֶּה לְשׁוֹן זָכָר מוּסָּב עַל הַסֵּפֶר) דער ווארט הַזֶּה וואס איז לשון זכר גייט אויף דעם ווארט הַסֵּפֶר (וְעַל יְדֵי פִּיסּוּק הַטְּעָמִים הֵן נֶחְלָקִים לִשְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת) דורך די נגינת

רש"י

כב) עלה עשן באפו ואע"פ שאין זו לפני המקום הכתוב משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ : וקנאתו. לשון חמה אנפרטמנ"ט (אפייער) אחיזת לבישת נקמה ר ואינו מעביר על המדה : (כ) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר (לעיל כח) בספר התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וגו' הזאת ל' נקבה מוסב על התורה. הזה לשון זכר מוסב על הספר וע"י פיסוק הטעמים

שפתי חכמים

מלת לו לא יוכל למי יוסיף וכלי תוספת פורעניות יוכן שיוסיף השגגות על הזדונות פי' שיחשבו זדונות כשגגות או היפוך ופי' של קרא הכי הוא פעולותיו אלו שהולך אחרי שרירות לבו הם סבה לו שאוסיף לו פורעניות השגגות עם פורעניות הזדונות . רא"ם : ר רלוני בזה ואיך שייך לו' אנקמה ל' קנאה וע"ל ברים פ' פנחס וסס:

דעת זקנים מבעלי התוספות

הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבצה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא נין לו ולא.

פירוש לתורת אלהים

מענטשען וְרָבְצָה בּוֹ אונ עס וועט זיך בהעפטען אין אים כָּל הָאָלָה גאר די קללה הַכְּתוּבָה וואס איז גישריבען אין דעם סֵפֶר וּמָחָה אונ גאט וועט אפ מעקען זיין נאמען פון אונטער דעם הימל פון דער גאנצער וועלט : (כ) וְהִבְדִּילוֹ אונ גאט וועט אים אפ שיידען צו בייזען מִכֹּל פון אלע שבטים פון דיא ישראל כְּכֹל אזו וויא אלע קללות פון דעם ברית הַכְּתוּבָה וואס איז גישריבען אין דער סֵפֶר תּוֹרָה : (כא) וְאָמַר אונ ער וועט זאגען הַדּוֹר דֶר דור וואס וועט קומען נאך זיי בְּנֵיכֶם אייערע קינדער וואס וועלען אויף שטיין נאך אייך וְהַנָּכְרִי אונ דער פרעמדער אֲשֶׁר יָבֹא וואס ער וועט קומען פון אוועיט לאנד וְרָאוּ אונ זיי וועלען זעהן די מַכּוֹת פון דעם לאנד וְאֶת תַּחֲלוּאֶיהָ אונ אירע קריינק אֲשֶׁר וואס גאט האט גימאכט קריינקין אין איר : (כב) גָּפְרִית שוועבעל וָמֶלַח אונ זאלץ שְׂרֵפָה האט פאר ברענט כל אַרְצָהּ איר גאנץ לאנד לא תִזָּרַע זיא קאן ניט געזייט

ווערען

לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמִחַ וְלֹא־יַעֲלֶה
בָהּ כָּל־עֵשֶׂב כְּמַהְפֵּכַת סְדֹם
וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבֹיִים וצבוים קרי
אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ׃
כג וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מֶה עָשָׂה
יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֳרִי
הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה׃ כד וְאָמְרוּ עַל
אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃ כה וַיֵּלְכוּ
וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ

יְקִידַת כָּל אַרְעַהּ לָא
תִזְּרַע וְלָא תַצְמַח וְלָא
יִסַּק בַּהּ כָּל עִסְבָּא
כְּמַהְפֶּכְתָּא דִסְדֹם וַעֲמֹרָה
אַדְמָה וּצְבוֹיִם דִּי הֲפַךְ
יְיָ בְּרֻגְזֵהּ וּבְחֶמְתֵהּ׃
כג וְיֵימְרוּן כָּל עַמְמַיָּא
עַל מָה עֲבַד יְיָ כְּדֵין
לְאַרְעָא הָדָא מָא תְקוֹף
רֻגְזָא רַבָּא הָדֵין׃
כד וְיֵימְרוּן עַל דִּשְׁבָקוּ
יָת קְיָמָא דַייָ אֱלָהָא
דַאֲבָהָתְהוֹן דִּי גְזַר עִמְּהוֹן
בְּאַפָּקוּתֵהּ יָתְהוֹן
מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם׃
כה וַאֲזַלוּ וּפְלַחוּ לְטַעֲוַת
תו"א ואמרו על מה :

בעל הטורים

(כה) וישתחוו. מלא וי"ו ה"ס אחר עבודה

רש"י

הן נחלקים לשתי לשונות בפרשת הקללות הטפחא נתונה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת וכאן הטפחא נתונה תחת התורה נמלא ספר התורה דבוקים זל"ז לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל על הספר: (כה) לא

בית יהודא

זָענֶען זַיי צוּטֵיילְט גֶעוָוארֶן אוֹיף צְוַויי לְשׁוֹנוֹת אוֹיף לָשׁוֹן זָכָר אוּנ אוֹיף לָשׁוֹן נְקֵבָה (בְּפָרָשַׁת הַקְּלָלוֹת הַטִּפְחָא נְתוּנָה תַּחַת בְּסֵפֶר) אִין סֶדְרָה תָבֹא בַּיי דִי קְלָלוֹת שְׁטֵייט דֶר טִפְּחָא אוּנְטֶר דֶעם וָוארְט בְּסֵפֶר, אִיז דֶר וָוארְט בְּסֵפֶר אָפְּגֶעטֵיילְט גֶעוָוארִין פוּן וָוארְט הַתּוֹרָה (וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּבוּקִים זֶה לָזֶה) דִי צְווַיי וֶוערְטֶער „הַתּוֹרָה הַזֹּאת" זֶענֶען צוּזַאמֶען בַּהֶעפְט (לָכֵן אָמַר הַזֹּאת) דְרִיבֶּער שְׁטֵייט דֶער וָוארְט הַזֹּאת לָשׁוֹן נְקֵבָה, נָוויי" דֶער וָוארְט הַזֹּאת גִיהֶער אוֹיף דֶעם וָוארְט הַתּוֹרָה, אוּנ דֶער וָוארְט „הַתּוֹרָה" אִיז לָשׁוֹן נְקֵבָה (וְכָאן הַטִּפְחָא נְתוּנָה תַּחַת הַתּוֹרָה) אוּנ דָא שְׁטֵייט דֶר טִפְּחָא אוּנְטֶר דֶעם וָוארְט הַתּוֹרָה (נִמְצָא בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה דְבוּקִים זֶה לָזֶה) דִי צְווַייא וֶוערְטֶער בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה זֶענֶען צוּזַאמֶען בַּהֶעפְט, דֶער סֵפֶר וָוס אִין אִים אִיז גֶעשְׁרִיבֶּען דִי תּוֹרָה, אוּנ סֵפֶר אִיז לָשׁוֹן זָכָר (לְפִיכָךְ לָשׁוֹן זָכָר נוֹפֵל אַחֲרָיו) דְרִיבֶּר שְׁטֵייט נָאכְדֶעם דֶר וָוארְט „הַזֶּה" וָוס אִיז לָשׁוֹן זָכָר (שֶׁהַלָּשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַסֵּפֶר) וַוייל דֶער וָוארְט הַזֶּה גֵייט אוֹיף דֶעם וָוארְט סֵפֶר: (כה) וְלֹא יְדָעוּם. מֵיינְט מֶען (לֹא יָדְעוּ בָּהֶם גְּבוּרַת אֱלָהוּת) זַיי וַוייסֶן נִיט נַיי

דעת זקנים מבעלי התוספות

נכד בעמו. והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו: (כג) על מה עשה ה'. אם בעון רציחה וניאוף הרי יש ג"כ בשאר האומות ואין ארצם שממה כזאת. ואמרו כלומר והשיבו בדין עשה לה כך כי באו בבריתו של הקב"ה מרצונם ואחר עזבוהו אבל שאר אומות לא באו עמו בברית ואינו חושש מהם ומתוך כך יצדיקו עליהם הדין ויודו כי בפשעיהם נתשם ה' מעל אדמתם לפי שעברו על הברית אשר קבלו מה שלא קבלו שאר אומות וכן אמר יחזקאל העולה על רוחכם היו לא תהיה שאתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם ואביא אתכם במסורת הברית כלומר כי אתם עמי מקוימים בברית לא הם ואז"ל כל כי האי ריתחא

פירוש לתורת אלהים

װערִין וְלֹא תַצְמִיחַ אוּנ עֶס וֶועט דְרוֹף נִיט שְׁפְּרָאצֶען וְלֹא יַעֲלֶה אוּנ עֶס וֶועט נִיט אוֹיף גֵיין דְרוֹף קֵיין שׁוּם גְרָאז כְּמַהְפֵּכַת אַזוֹ וִוי דָאס פַאר קֶערוּנְג פוּן דִי פִיר שְׁטֶעט סְדוֹם עֲמוֹרָה אַדְמָה אוּנ צְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ וָוס גָאט הָאט פַאר קֶערְט מִיט זַיין צָארִין אוּנ מִיט זַיין גְרִים צָארֶן: (כג) וְאָמְרוּ אוּנ אַלֶע פֶעלְקֶר וֶועלֶן זָאגֶן עַל מֶה אִיבֶּער וָוס פַר אַזַאךְ הָט גָאט אַזוֹ גִיטָאהְן צוּ דִי לַאנְד מֶה חֳרִי וָוס אִיז דֶר גְרוֹסֶר צָארֶן: (כד) וְאָמְרוּ וֶועלִין זַיי זָאגֶען אִיבֶּר דֶעם הָט גָאט דָס גִיטָאהְן עַל אֲשֶׁר ווייל זַיי הָאבֶּן פַר לָאזְט דֶעם בְּרִית פוּן זֵייעֶרִי עֶלְטֶרִין אֲשֶׁר כָּרַת וָוס גָאט הָט מִיט זַיי כּוֹרֵת בְּרִית גִיוֶועזְן בְּהוֹצִיאוֹ אַז עֶר הָט זַייא אוֹם גִיצוֹגֶען פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם וָוס גָאט הָאט כּוֹרֵת בְּרִית גִיוֶועזְן מִיט זֵייעֶרִי עֶלְטֶרֶן אַז זַיי זָאלִין אִים דִינֶען אוּנ זַיי הָאבִּין עוֹבֵר גִיוֶועזְן: (כה) וַיֵּלְכוּ אוּנ זַיי זֶענִין גִינַאנְגֶען אוּנ הָאבִּין גְדִינְט פְרֶעמְדִי אָפּ גֶעטֶער וַיִּשְׁתַּחֲווּ אוּנ הָאבֶּן זִיךְ צוּ זַיי גִיבּוּקְט אֱלֹהִים אַזֶעלְכֶע אָפּ גֶעטֶער אֲשֶׁר לֹא וָוס זַיי קֶענֶן נִיט זַיי הָאבִּין אִין זַיי נִיט דֶער קֶענְט קֵיין שׁוּם גְבוּרָה פוּן אַגָאט וְלֹא חָלַק לָהֶם אוּנ גָאט הָט דִי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נִיט אָפּ גִיטֵיילְט צוּ זֵייעֶר חֵלֶק זַיי זָאלֶען זַיי דִינֶען אָדֶער אַזוֹ אִיז דֶער פְּשַׁט אֱלֹהִים דִי אָפּ גֶעטֶר הָאבִּין זַיי נִיט גְטָאהְן קֵיין שׁוּם טוֹבָה

ולא

להם אלהים אשר לא ידעום ולא חלק להם: כו ויחר אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה: כז ויתשם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה: כח הנסתרת ליהוה אלהינו

אונקלוס

עממיא וסגידו להון דחלן די לא ידענון ולא אוטיבא להון: כו ותקיף רגזא דיי בארעא ההיא לאיתאה עלה ית כל לוטיא דכתיבין בספרא הדין: כז וטלטלנון יי מעל ארעהון ברגז ובחמתא ובתקוף רגז ואגלנון לארעא אחרי כיומא הדין: כח דמטמרן

תו"א ויתשם ה' סם קי: הנסתרות כם מג:

בעל הטורים

שהיא כעין פנים: (כז) באף ובחמה ובקצף. בגימטריא שבעים כנגד שבעים שנה של גלות בבל: וישלכם. למ"ד גדולה וחסר

רשב"ם

(כח) הנסתרות לה' אלהינו. כבר פירשתים אצל הארורים של הנסתרות [כי] הנסתרים היו הברכות והקללות שאין הדבר ליענש ביד בית דין אלא ביד הקב"ה: לנו ולבנינו. לעשות דיני עונשין על פי עדות:

בית יהודא

האבן ניט געוועהן די עבודה זרה זאל האבן אנאשליכע שטארקייט: ולא חלק להם. מיינט מען (לא נתנם לחלקם) הקב"ה האט ניט געגעבן די עבודה זרה זאל זיין זייער חלק (ואונקלוס תרגם לא אוטיבא להון) אויף די ווערטער ולא חלק להם שרייבט דר תרגום לא אוטיבא להון מען מיינט ולא הטיבו להם שום טובה) דיא עבודה זרה הט קיין טובה געטאן צו די מענטשן וואס דינען צו זיי (ולשון לא חלק) די ווערטער לא חלק מיינט מען (אותו אלוה שבחרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק) דר גאט וואס זיי האבן אויסדערוויילט צו דינען אים ער הט זייא ניט געגעבן אלאנד ניט אטייל פון אלאנד, אז זיי האבען פון אים גאר נישט, צו וואס דינען זיי אים: (כז) ויתשם ה'. (כתרגומו) וויא דער תרגום טייטשט (וטלטינון) ער הט זיי פארווארפן (וכן) אזוי שטייט אין פסוק (הנני נותשם מעל אדמתם) איך וועל זיי אויסרייסען פון זייער ערד: (כח) והנסתרות לה' אלהינו.

רש"י

ידעום. לא ידעו בהם שום גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם להלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון לא הטיבו להם שום טובה ולשון לא חלק אותו אלוה שבחרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (כז) ויתשם ה'. כתרגומו וטלטלינון וכן (ירמיה יב) הנני נותשם מעל אדמתם: (כח) הנסתרה לה' אלהינו. ואם תאמרו מה בידינו

שפתי חכמים

מכואר היטב: ש ולא דמהפך רש"י ופי' שלא על סדר הקרא משום דבא להוכיח מה דכתיב בקרא לא ידעום היינו לא ידעו בהם גבורות אלהות מדכתיב לא חלק להם שלא נתנם לחלקם אם כן פשיטא הוא שלא ידעום לא ידעו בהם גבורות אלא על כרחך לא ידעו בהם גבורות אלהות והרא"ם פירש מפני שהיה לו לומר אשר לא חלק להם ולא ידעום כדי לומר תחלה שאיתן האלוהות שהשתחוו להם אינם מחנות שנתנם להם השם לחלקם ואחר כך בא לומר גם לא כתרו אותם הם

דעת זקנים מבעלי התוספות

לירתח רחמנא עלן וליפריקינן: (כה) ולא חלק להם. כלומר אין זה הלק שלהם כי אני חלקם שנאמר חלקי ה' אמרה נפשי וכתיב ה' מנת חלקי וכוסי: (כח) הנסתרות לה' אלהינו. לפי שכתוב והבדילו ה' לרעה ואח"כ הדור האחרון דמשמע דכל

ליקוטי יהודא

(כח) הנסתרות לה' אלהינו וגו'. אלע מצות וואס הקב"ה האט געבאטען איז אין זיי דא צוויי זאכען, די מצוה וויא זיא איז געשריבן אין די תורה צו טאהן, אונ עס זענען דא סודות, וואס מיר פארשטייען ניט, פאר וואס האט הקב"ה אזו געבאטען, טאמער וועט אמענטש זאגען וויל איך וויים ניט די מצוה מיט אלע טעמים אונ סודות, טוה איך דאך די מצוה וויא אבהמה, וועט די מצוה גאר ניט זיין אנגענומען ביי הקב"ה, דריבר האט משה געזאגט הנסתרות לה' אלהינו, די בעהאלטענע זאכען די סודות פון דיא מצוה מעג בלייבן ביי הקב"ה, והנגלות לנו ולבנינו, נאר וואס עס איז אופגעדעקט, וואס דיא תורה האט געזאגט מיר זאלען טאן, דאס געהער צו אונז אונ צו אונזערע קינדער מיר זאלן טאהן אלע רייד וואס דיא תורה הט גירעט, אונ דער וואס ווייס דיא סודות פון דיא תורה איז גוט, אונ דער וואס ווייס ניט דיא סודות אונ טוהט יעדער מצוה ווי עס איז געשריבען אין דיא תורה אונ אין שלחן ערוך איז אויך גוט אונ עס איז ליב ביי הקב"ה:

פירוש לתורת אלהים

ולא חלק להם אונ זיי האבין צו זייא ניט אפ גיטיילט קיין שום חלק אונ קיין שום נחלה דריבר: (כו) ויחר אונ עס הט גיגרימט דער צארען פון גאט אין דעם לאנד להביא צו ברענגען אויף איר אלע קללות וואס שטייט אין דעם ספר: (כז) ויתשם אונ גאט הט זייא פר שטוסען אדער פר ווארפן פון זייער ערד באף מיט צארען ובחמה אונ מיט גרים צארען ובקצף אונ מיט גרוסען גרים צארען וישליכם אונ ער האט זייא פאר ווארפן אל ארץ אחרת צו אפרעמד לאנד כיום הזה אזו וויא דעם טאג: (כח) הנסתרות דיא עבירות וואס אמענטש טוט אונ קיינער ווייס ניט אז ער האט גיטאהן דיא עבירה וועט גאט אליין דעם מענטש שטראפן והנגלות אונ די עבירות וואס דער מענטש טוט אפין וואס מען ווייס אז ער האט גיטאהן דיא עבירה לנו דם גיהער צו אונז אונ צו אונזרי קינדר ביז אייביג אז מיר זאלן שטראפען דעם מענטש [ע"ין

וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ ס
י״א נקודות
רביעי שני כשהן מחוברין

ל א וְהָיָה כִי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ

אונקלוס

קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וּדְמִגַּלְיָן לָנָא וְלִבְנָנָא עַד עָלְמָא לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא׃ א וִיהֵי אֲרֵי יֵיתוּן עֲלָךְ כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין בִּרְכָן וּלְוָטִין דִּי יְהָבִית קֳדָמָךְ וּתְתוּב לְלִבָּךְ בְּכָל עַמְמַיָּא דִּי אַגְלְיָךְ יְיָ

בעל הטורים

יו״ד לומר שאין הגלגה בזאת לי׳ השבטים (עי׳ ב״ר פ׳ ע״ג): (כח) נקוד על עי״ן שבעד כדאיתא בפרק נגמר הדין שע׳ יום הי׳ נאחד בכבש שהתחיל לכתר התורה עד י׳ בניסן שעברו הירדן שאין לנו ולבנינו ליענש ד״א רמז לע׳ שנה של גלות בבל:

רש״י

לעשות ת אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד שנאמר פן יש בכם איש א וגו׳ ואח״כ וראו את מכות הארץ ההיא והלא אין אדם יודע מטמוניותיו של חבירו אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לה׳ אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים (סנהדרין מג) נקוד על לנו ולבנינו לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן ב משקבלו עליהם את השבועה בהר

בית יהודא

משה רבינו זאגט צו די יודין (ואם תאמרו מה בידינו לעשות) אויב איר וועט זאגן וואס קענן מיר טאן (ואתה מעניש הרבים על הרהורי היחיד) דו זאגסט אלע יודין וועלן געשטראפט ווערין ווייל איין מענטש טראכט צו דינען עבודה זרה (שנאמר) וויא עס שטייט אין פסוק (פן יש בכם איש וגו׳) טאמער איז דא ביי אייך אמענטש וואס טראכט צו דינען עבודה זרה (ואחר כך) נאכדעם זאגט דר פסוק (וראו את מכות הארץ ההיא) זיי וועלן זעהן די מכות פון דעם לאנד. זעהן מיר אז די לאנד וועט געשטראפט ווערן ווייל איינר טראכט צו זינדיגען (והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חברו) איין מענטש ווייס דאך גיט וואס ביי זיין חבר אין הארצן איז בעהאלטן, הט משה געזאגט (אין אני מעניש אתכם על הנסתרות) איך שטראף אייך גיט אויף דיא בעהאלטענע עבירות (שהן לה׳ אלהינו) זיי געהערען צו הקב״ה (והוא יפרע מאותו יחיד) הקב״ה אליין וועט שטראפן דעם איינציגן מענטש (אבל הנגלות) אבר די עבירות וואס מיר ווייסן פון זיי, אונ מיר ווייסן די מענטשען וואס טוהען די עבירות (לנו ולבנינו) דס געהער צו אונז אונ צו אונזערע קינדער (לבער הרע מקרבנו) מיר זאלן אויסראמען דס שלעכטס וואס איז צווישן אונז (ואם לא נעשה דין בהם) אויב מיר וועלן זייא ניט בעשטראפען (יענשו את הרבים) וועט הקב״ה שטראפן פיל מענטשען (נקוד על לנו ולבנינו) אויף די צוויי ווערטער „לנו ולבנינו" איז געפינטלט (לדרוש) צו לערנען (שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן) אפילו פאר די בעוואוסטע עבירות האט אייך הקב״ה ניט בעשטראפט אנדערע מענטשן ביז מען איז אריבער געגאנגען דעם ירדן (משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה) אונ מען האט אויף זיך גענומען די שבועות וואס די לוים האבן זיי בעשווארען אויף דעם בארג גרזים אונ אויף דעם בארג עיבל אונ אלע יודין זענען גוט געשטאנן איינר פר דעם אנדערן, אויב איינר וועט זעהן זיין חבר וויל זינדיגן, אויב ער קען אים אפהאלטן ער זאל ניט זינדיגען, מוז ער אים אפהאלטן, אונ אויב ער

דעת זקנים מבעלי התוספות

הארץ ילקו ע״י איש אחד או משפחה אחת לכך כתי׳ הנסתרות לה׳ אלהינו והוא דיין ליפרע מן העושה הרעה לשלם לו גמולו ולא ילקו ישראל עליו אבל הנגלות העבירות שעשו כנגלוי לנו ולבנינו הענש אם לא נבער הרע מקרבנו. ובסנהדרין מסיק למה נקוד על לנו ולבנינו וצל ע״ן שבעד עולם שלא ענש על הנסתרות עד שעברו את הירדן פי׳ שאז קבלו התורה כאחד ונעשו ערבים זה לזה אז הנסתרות לנו ולבנינו. ואי קשיא א״כ דממעטי׳ נסתרות מלה׳ היה לו לינקד על ה׳ אלהינו י״ל שאין זה דרך כבוד לינקוד על השם שיהא נמחק ולפי שדין הנקודה להיות על ה׳ אלהינו ומהפכין אותה ליתנה על לנו ולבנינו לפיכך נקודה ע׳ שבעד להשלים י״א אותיות נקודות כנגד לה׳ שיש בו י״א אותיות. ובמסורת הגדולה שנינו דבעי על הנקודה הזאת דלנו ולבנינו למאי אתא. ומשני שכך אמר עזרא הסופר כשכתב התורה אם יבא משה רבינו וישאל למה כתבת זה אומר לו לכך נקדתי עליהם ואם יאמר יפה כתבת אעביר הנקודה מעליהם משמע שהיה מסופק בנגלות אם הם לנו ולבנינו קודם שעברו ישראל את הירדן אם לאו ולפי׳ נקד עליהם. ומכאן קצת ראיה לאותם הכותבים פסוק בלא שרטוט שנוקדין על ב׳ תיבות קודם שיכתבו השלישי לפי שהנקודה כמחק מדקאמר עזרא לפיכך נקדתי עליהם והוי כאלו לא כתבתים:

שפתי חכמים

נעלמים מחמת שהכירו בהם גזורות אלהות: ת רל״ל בזה אך תולה הנסתרות בהאי פרשה: א דמשמע יחיד תחלה ואחר כך וראו את מכות הארץ ההיא דמשמע דכל הארץ נענשו בשבילו: ב פירוש דאי לאו הנקודה ה״א כך היה הגזרה לעולם באה הנקודה לדרוש דהא דכתיב הנגלות לנו ולבנינו לאו עד הנה נוהגת מדה זו אלא מכאן ואילך דכל נקודה בא למעט. ואם תאמר לא הוה ליה לנקוד אלא לה׳ לכל דמשמע שפיר מיניה דהן לה׳ אלהינו ומשמע נמי מכח הנקודה דהן לנו ולא לה׳ והא כיצד אלא לדרוש שאף על הנגלות כו׳ ועוד קשה למה נקודה העי״ן שבעד יש לומר דלכך נקוד העי״ן שבעד כדי לנקוד י״א אותיות כנגד י״א אותיות שבשם לאשמועינן שהנקודה ראוי׳ להיות על השם למעט אלא שאין דרך לנקוד את השם מצאתי בשם מהרי״ן והרא״ם פירש דהנקודה שבעד מורה שאין כאן מקום נגלה זו רק קאי אנסתרות לומר דמדה זו מעולם ועד העולם ואף על גב דכלא

פירוש לתורת אלהים

(א) וְהָיָה אונ עס וועט זיין כי אז זייא וועלן קומען אויף דיר כל אלע די רייד הַבְּרָכָה די בְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אונ די קְלָלָה אֲשֶׁר וואס איך האב פר דיר גיגעבן וַהֲשֵׁבֹתָ אונ דו וועסט ווידער קערען דו וועסט דיר געמען צום הארצען בְּכָל הַגּוֹיִם ווען דו וועסט זיין צווישען אלי פעלקר אֲשֶׁר וואס גאט הט דיך דארטן פר שטוסין:

ושבת

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ ב וְשַׁבְתָּ עַד־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ כְּכֹל
אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה
וּבָנֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃
ג וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ
וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים
אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃
ד אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם

אונקלוס

אֱלָהָךְ לְתַמָּן: ב וּתְתוּב לְדַחַלְתָּא דַייָ אֱלָהָךְ וּתְקַבֵּל לְמֵימְרֵהּ כְּכֹל דִּי אֲנָא מְפַקֵּד לָךְ יוֹמָא דֵין אַתְּ וּבְנָיךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ: ג וִיתוּב יְיָ אֱלָהָךְ יָת שְׁבֵי גָלְוָתָךְ וִירַחֵם עֲלָךְ וִיתוּב וִיכַנְשִׁנָּךְ מִכָּל עַמְמַיָּא דִּי יְבַדְּרִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְתַמָּן: ד אִם יְהֵי גָלְוָתָךְ בִּסְיָפֵי שְׁמַיָּא מִתַּמָּן

תולדות אהרן

ושב ה' אלהיך מגילה כט פ' הזהר תרעת ויקרא:

בית יהודא

האט אים ניט אפגעהאלטן, ווערט ער געשטראפט פאר זיין חברים זינד: (ג) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ. זאגט רש"י (היה לו לכתוב והשיב את שבותך) עס האט געדארפט שטיין אין פסוק והשיב את שבותך, הקב"ה וועט צוריק קערן דיין צוריק קערונג. ורבותינו למדו מכאן ווייל עס שטייט ושב האבן די רבנן געלערנט וכביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם) הקב"ה איז מיט די יודין אין דיא צרה פון גלות (וכשנגאלין) ווען זיי וועלן אויסגעלייזט ווערן פון גלות (הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם) האט הקב"ה געשריבען די אויסלייזונג אויף זיך אויך, הקב"ה וועט אויך צוריקקערען פון גלות מיט די יודין צוזאמען. איז דער־טייטש אין פסוק ושב ה' אלהיך, הקב"ה וועט זיך צוריק קערן, את שבותך, מיט דיין צוריק קערונג צוזאמען, ווען יודין וועלן צוריק קערען פון גלות וועט הקב"ה זיך אויך צוריקקערען פון גלות (ועוד יש לומר) נאך קען מען זאגען (שגדול יום קבוץ גליות ובקושי) דס פארזאמלן די יודין ארוס צו נעמען זיי פון גלות וועט זיין אגרויסע זאך אונ אשווערע וכאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש

רש"י

גרוים והבר עיבל ונעשו ערבים זה לזה: (ג) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם ועוד י"ל שגדול יום קבוץ גליות ובקושי כאלו הוא

שפתי חכמים

נקודה שכנגד ידענו דאנסתרות קאי ולא אנגלות כדלעיל מכל מקום אלולא הנקודה שכנגד המגולות בכתב שלא במקומה היה נראה כדנוות טעות מפני שכותב אותו גבי הנגלות אבל עם הנקודה כאלו כתב כפי'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) ושבת עד ה' אלהיך, וכתיב ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וגו' כל כך למה כדא"ר יונתן בפ"ח דיומא גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנא' ובא לציון גואל מה טעם משום ולשבי פשע ביעקב וכו' מענין גדולה תשובה כדאי' התם. ועוד הני' ר' יוסי בר' יהודה אומר אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו כו' רביעית אין מוחלין לו שנאמר כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו והטעם שמעתי מרמ"ל לפי שיש לו שלש מחיצות לפני הקב"ה ראשונה רעש ואחר הרעש אש ואחר האש רוח ואחר הרוח קול דממה דקה ששם שכינתו של הקב"ה ובכל מחיצה יש לה מלאכים וכאשר יחטא חטא הראשון ובא למחיצה הראשונה הן מעכבין אותו ואין מניחין אותו לעבור ונמחל וכן השלישי נמחל במחיצה שלישית וכשאדם חוטא רביעית שבא לפני הקב"ה עד מחיצתו אינו נמחל. וש"ה הוי המכעיסים אותי על פני הוי שמכעיסין כמה פעמים עד שבא פעם לפני:

פירוש לתורת אלהים

(ב) וְשַׁבְתָּ אונ דו וועסט ווידער קערן עַד בִּיז דיין גאט דו וועסט תשובה טאהן וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ אונ דו וועסט פאר נעמען אין זיין קול כְּכֹל אזו ווי איך געביט דיר היינט אַתָּה וּבָנֶיךָ דו אונ דיינע קינדער וועט איר אלע תשובה טאן בְּכָל לְבָבְךָ מיט דיין גאנצען הארצן וּבְכָל נַפְשֶׁךָ אונ מיט דיין גאנצן לעבין: (ג) וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אונ הקב"ה וועט צוריק קערין אֶת שְׁבוּתְךָ דיין צוריק קערונג וְרִחֲמֶךָ אונ ער וועט דער בארמען דיך וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ אונ ער וועט צוריק קערען דיך מִכָּל הָעַמִּים פון אלי פעלקר וואס גאט האט דיך דארטן פר שפרייט: (ד) אִם ווען עס וועט אפילו זיין דיינע פר שטוסענע אין עק פון דעם הימל ווען די ישראל וועלן אפילו

משלי יהודא

(ב) וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וגו'. דר ענין תשובה איז יעדר יאהר, ווען עס קומט ראש חודש אלול ביז נאך יום כפור, די תשובה וואס פר ראש השנה קומט צו פארריכטין די גוועזענע צייט פון גאנצן יאהר, למשל עס איז אמאל געווען אין אשטאט אשניידער וואס אלע גבירים פון שטאט האבען ביי אים בעשטעלט קליידער צו מאכן. ווייל זיין ארבעט איז געווען זייער שיין, זיין פירונג איז געווען אגאנצע וואך האט ער געארבעט מיט זיינע מענטשן, ווי פיל עס האט געקענט פערטיג ווערן ביז דאנערשטאג אנהייב נאכט, נאכדעם האט מען ארוסגענומען אלע קליידער אונ מען האט זיי געלייגט אויף דעם טיש אונ ער מיט זיינע מענטשן זענען ניט געשלאפן אגאנצע נאכט אונ מען האט דורך געזעהן אלע קליידער, טאמער פעלט ערגעץ אקנעפיל, טאמער איז אארט ניט גוט גיפרעסט, אדער אנדערע קליינע פעלערס וואס מען האט ניט געזעהן, אין דר פריה פרייטאג פלעגט מען טראגן די קליידער צו די גבירים אונ

מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם
יִקָּחֶךָ: ה וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ
וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:
ו וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ
וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־
נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: חמישי שלישי
כשהן מחוברין ז וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵת

אונקלוס

יְכַנְשִׁנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ וּמִתַּמָּן
יְקָרְבִנָּךְ: ה וְיַעֲלִנָּךְ יְיָ
אֱלָהָךְ לְאַרְעָא דִּירִיתוּ
אֲבָהָתָךְ וְתֵירְתַהּ וְיוֹטֵב
לָךְ וְיַסְגִּנָּךְ מֵאֲבָהָתָךְ:
ו וְיֶעְדֵּי יְיָ אֱלָהָךְ יָת
טַפְשׁוּת לִבָּךְ וְיָת טַפְשׁוּת
לִבָּא דִבְנָיךְ לְמִרְחַם יָת
יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל
נַפְשָׁךְ בְּדִיל חַיָּיךְ: ז וְיִתֵּן
יְיָ אֱלָהָךְ יָת כָּל לְוָטַיָּא

תו"א והביאך ה' ערכין לב: אשר ירשו אבותיך שם כדה מו: ומל ה' אלהיך עקידה שער פב עקרים מ"ד פכ"ה:

בעל הטורים

(ו) את לבבך ואת לבב. ר"ת אלול לכך נהגו להשכים להתפלל סליחות מר"ח אלול ואילך וכן לולא האמנתי לראות בטוב ה' לולא אותיות אלול שמאלול ואילך חרדתי נגד ה'. את לבבך ואת. בגימ' זה לימות המשיח. וסמיך ליה ואתה תשוב וגומר והותירך שאם תשוב בתשובה שלימה מיד תהא נגאל:

רש"י

עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר (ישעיה כז) ואתם תלקטו ג לאחד אחד בני ישראל ואף בגליות שאר האומות מצינו כן (יחזקאל כט) ושבתי את

בית יהודא

מקומו) גלייך וויא הקב"ה אליין וועט דארפן מיט זיינע הענט אן נעמען יעדער יוד פון זיין ארט אונ אים ברייננן צו דעם ארט וואו אלע יודין וועלן ווערן פארזאמעלט צו גיין אין ארץ ישראל (כענין שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל) איר יודין, איר וועט צוזאמען געקליבען ווערען איינציגווייז (ואף בגליות שאר האומות מצינו כן) ביי דעם גלות פון אנדערע פעלקר געפינען מיר אויך אזו, הקב"ה האט געזאגט (ושבתי את שבות מצרים) איך וועל צוריק קערן דס צוריק קערן פון די מצרים ועיין ספר הברית עה"ת מרצ"ק מה שכתב על זה בביאור המלות:

שפתי חכמים

שאין כאן מקומו אלא לגאולה. ואם תאמר גבי עכן למה נענשו כבר תירצו בגמרא משום דהוו ידעי ביה אחתו וכניו: ג על גליה בכל נאמרה כנואה זו. וא"ת והא כפ' וארא פירש"י כפסוק והצלת שהוא ל' הפרשה וכן לא נפלאת היא ממך וגו' וכאן פירש שהוא ל

פירוש לתורת אלהים

זיין פר טריבען אין עק וועלט מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ וועט דיין גאט דיך איין זאמלען פון דארטין וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ אונ פון דארטען וועט ער דיך נעמען: (ה) וֶהֱבִיאֲךָ אונ דיין גאט וועט ברענגן דיך אֶל הָאָרֶץ צו דעם לאנד וואס דייני עלטערן האבן גירשת וִירִשְׁתָּהּ אונ דו וועסט דאס ירשנען וְהֵיטִבְךָ אונ ער וועט דיר גוטס טאהן וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ אונ ער וועט דיך מערין פון דייגע עלטערין דו וועסט זיין מער פון זיי: (ו) וּמָל יְיָ אֱלֹהֶיךָ אונ גאט וועט בעשניידן אֶת לְבָבְךָ דיין הארץ אונ דם הארץ פון דייגע קינדער לְאַהֲבָה צו ליב האבען דיין גאט בְּכָל לְבָבְךָ מיט דיין גאנצן הארצן אונ מיט דיין גאנצען לעבין לְמַעַן פון וועגען דו זאלסט לעבין:
(ז) וְנָתַן יְיָ אֱלֹהֶיךָ אונ דיין גאט וועט געבען אֵת כָּל הָאָלוֹת הָאֵלֶּה אלע די קללות עַל אוֹיְבֶיךָ אויף דייגע פיינד וְעַל

ליקוטי יקרים

(ז) וְנָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ וגו' אֲשֶׁר רְדָפוּךָ, די גמרא זאגט לעולם יְהֵא אָדָם מִן הַנִּרְדָּפִין וְלֹא מִן הָרוֹדְפִין, א מענטש זאל בעסער זיין פון די וואס מען יאגט זיי, אונ ער זאל קיינעם יאגן, וויא שלמה המלך האט געזאגט וְהָאֱלֹהִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף, הקב"ה וועט צו העלפען דעם וואס איז געיאגט געווארען, א"ב איינער יהודה יאגט זיין חבר שמעון ער וויל אים הרגנן, שמעון לויפט פאראויס אונ יהודה לויפט נאך אים, שמעון בעט ביי הקב"ה ער זאל אים געבן כח צו לויפן געשווינד יהודה זאל אים נים חאפין, יהודה בעט ביי הקב"ה ער זאל אים געבן כח צו לויפן געשווינד ער זאל קענן חאפין שמעון, אונ זאל אים שעכטס טאן, ווען די ביידע תפלות קומן פאר הקב"ה, וועמן העלפט הקב"ה? געווים העלפט הקב"ה שמעונן, דאס זאגט משה רבינו הקב"ה וועט געבען די קללות אויף דייגע פיינד, אֲשֶׁר רְדָפוּךָ, ווייל זיי האבען דיך געיאגט:

משלי יהודא

אפנעמן דאס געצאהלט אונ נעמן נייע ארבעט אויף דיא אנדערע וואך, אונ שבת פלעגט ער מיט זיינע מענטשען לעבן מיט פארגעניגן, ווייל זיין ארבעט האט נפונגן חן ביי די גבירים אונ זיין האט געגעבן נייע ארבעט אויף ווייטער. אזו דארף טאהן יעדער מענטש פר ראש השנה, ווייל פר יאהרן ראש השנה האט ער גענומן ארבעט פון הקב"ה צו לערנן תורה צו טאהן מצות ביז דעם אנדערן ראש השנה. אז עס קומט פר ראש השנה, ער וועט באלד דארפן די ארבעט זיינע אפגעבן פר הקב"ה, מען זאל אים בצאהלן פר די ארבעט אונ מען זאל אים געבן נייע ארבעט אויף דעם נייער יאהר, מוז ער ראש חודש אלול אנהייבן גוט ארומזעהן זיינע תורה אונ מצות אונ מעשים טובים אונ תפלות טאמער איז דא אין זיי עפעס אפעלער זאל ער זיי פארריכטן, דס אלץ זאל געפינען חן ביי הקב"ה, עס זאל

קומען

כָּל־הָאָלוֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ
וְעַל־שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רְדָפוּךָ׃ ח וְאַתָּה
תָשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ
אֶת־כָּל־מִצְוֺתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם׃ ט וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכֹל ׀ מַעֲשֵׂה יָדֶךָ בִּפְרִי בִטְנְךָ
וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ
לְטֹבָה כִּי ׀ יָשׁוּב יְהוָה לָשׂוּשׂ
עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־
אֲבֹתֶיךָ׃ י כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֺתָיו וְחֻקֹּתָיו
הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי
תָשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־
לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ ס ששי יא כִּי

אונקלוס

הָאִלֵּין עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ
וְעַל סָנְאָךְ דִּי רְדָפוּךְ׃
ח וְאַתְּ תְּתוּב וּתְקַבֵּל
בְּמֵימְרָא דַיָי וְתַעְבֵּד יָת
כָּל פִּקּוֹדוֹהִי דִּי אֲנָא
מְפַקֵּדָךְ יוֹמָא דֵין׃
ט וְיוֹתְרִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל
עוֹבָדֵי יְדָךְ בִּוְלָדָא דִמְעָךְ
וּבִוְלָדָא דִבְעִירָךְ וּבְאִבָּא
דְאַרְעָךְ לְטָבָא אֲרֵי יְתוּב
יְיָ לְמֶחְדֵּי עֲלָךְ לְטָב כְּמָא
דִּי חֲדִי עַל אֲבָהָתָךְ׃
י אֲרֵי תְקַבֵּל בְּמֵימְרָא דַיָי
אֱלָהָךְ לְמִטַּר פִּקּוֹדוֹהִי
וּקְיָמוֹהִי דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא
דְאוֹרַיְתָא הָדֵין אֲרֵי תְתוּב
קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ
וּבְכָל נַפְשָׁךְ׃ יא אֲרֵי

בעל הטורים

(י) כי תשמע בקול ה' אלהיך. בגימט' זהו לקול של התלמיד חכם: כי תשוב אל ה' אלהיך. וסמיך ליה (יא) כי המצוה הזאת. לומר שקולה היא התשובה כנגד כל המצות כולן:

ליקוטי מרדכי

(יא) כי המצוה הזאת וגו', דער מדרש שרייבט הקב"ה האט געזאגט צו די יודען אויב איר האט געלערנט תורה האט איר געטאן א מצוה מיט מיין וועלט, ווארום ווען ניט אייער תורה לערנן וואלט איך וויסט געמאכט די וועלט, די רבנן זאגן למשל א מלך האט געהאט א טייערן ברילאנט, האט ער אים געגעבן בעהאלטן צו זיין גוטען פריינד, אונ ער האט געזאגט צו דעם גוטען פריינד דו זאלסט אכטונג געבן אויף דעם ברילאנט אונ זאלסט אים גוט היטען, ווייל טאמער וועט ער פארלארען ווערין האסטו ניט אזוי פיל געלד צו בצאהלן פאר אים, אונ איך האב ניט נאך אזוי א ברילאנט וויא דער ברילאנט איז, וועלען מיר ביידע האבן שאדין, דריבר זאלסטו טאהן א מצוה אונ זאלסט גוט היטען דעם ברילאנט, אזוי האט גיזאגט משה צו די יודן אויב איר וועט היטען די תורה איז די צדקה ודער זכותו גיט נאר פאר אייך אליין, נאר פאר אייך אונ פר מיר אויך, וויא עס שטייט אין פסוק משה האט געזאגט צו די יודן וצדקה תהיה לנו, צו "אונז" וועט זיין א זכות אז מיר וועלן היטן

פירוש לתורת אלהים

שונאיך אונ אויף דייגע שונאים וואס האבן דיך נאך גיאגט: (ח) ואתה תשוב אונ דו וועסט ווידער קערן ושמעת בקול יי אונ דו וועסט פאר נעמען אין גאטס קול ועשית אונ דו וועסט טאן אלע זייגע מצות אשר אנכי מצוך היום וואס איך געבים דיר היינט: (ט) והותירך יי אלהיך אונ גאט וועט דיך מאכן פר איבריגן בכל מעשה ידיך אין אלע דייגע ווערק פון דייגע הענד בפרי בטנך אין די פרוכט פון דיין בוך ובפרי בהמתך אונ אין דיא פרוכט פון דייגע בהמות ובפרי אדמתך אונ אין דיא פרוכט פון דיין לאנד שאפט לטובה צו גוטען אלע זאכן וועלען ביי דיר זיין מער וויא דו דארפסט כי ישוב יי ווארום גאט וועט דיר ווידער קערן לשוש עליך לטוב צו פרייען זיך אויף דיר צו גוט כאשר שש על אבותיך אזוי וויא ער הט זיך גיפרייט אויף דייגע עלטערן: (י) כי תשמע בקול יי אלהיך אז דו וועסט פר נעמען אין גאטס קול לשמור צו היטען זייגע מצות אונ זייגע גיזעץ הכתובה וואס איז גישריבען אין דער ספר התורה כי תשוב אז דו וועסט ווידער קערן צו דיין גאט בכל לבבך מיט דיין גאנצען הארצן אונ מיט דיין גאנצען לעבין: (יא) כי המצוה די מצוה וואס איך

משלי יהודא

קומען יום כפור זאל אים הקב"ה געבן ארבעט אויף נאך אאהר צוא זוכה זיין לערנען תורה אונ טאהן מצות אונ מעשים טובים, דס זאגט דר פסוק ושבת עד ה' אלהיך וגו', אויב דו וועסט דיך קערן צו הקב"ה. אונ דו וועסט פארריכטען

המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא־נפלאת הוא ממך ולא־רחקה הוא: יב לא בשמים הוא לאמר מי יעלה־לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: יג ולא־מעבר לים הוא לאמר מי יעבר־לנו אל־עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: יד כי־

אונקלוס

תפקדתא הדא די אנא מפקדך יומא דין לא מפרשא היא מנך ולא רחיקא היא: יב לא בשמיא היא למימר מן יסק לנא לשמיא ויסבה לנא וישמעננא יתה ונעבדנה: יג ולא מעברא לימא היא למימר מן יעבר לנא לעברא דימא ויסבה לנא וישמעננא יתה ונעבדנה: יד ארי קריב

הו"א לא נפלאת היא ממך עקידה שער סז עקרים מ"ד פכ"ה : לא בשמים עירובין נה מציעא נט : כי קרוב עירובין כד :

בעל הטורים

(יב) מי יעלה לנו השמימה. ר"ת מילה וס"ת יהוה לו' שאינו יכול לעלות אלא הפס אם לא שיהא נימול וכן התהלך לפני והיה תמים שנאמר

רש"י

שבות מלרים: (יא) לא נפלאה היא ממך. לא מכוסה היא ממך כמו שנאמר (לעיל יז) כי יפלא אתרי יתכסי (תיכה ת) ותרד פלאים ותרד במטמוניות מכוסה תבושה בטמון: (יב) לא בשמים היא. (עירובין נה) שאלו היתה בשמים היית לריך לעלות ד אחריה וללמדה: (יד) כי קרוב

בית יהודא

(יא) ולא נפלאת היא ממך, מיינט מען (לא מכוסה היא ממך) די תורה אונ מצות זענען ניט בדעקט פון דיר, נפלאת איז דערטייטש בדעקט (כמו שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (כי יפלא), טייטשט דר תרגום (ארי יתכסי), עס וועט בדעקט ווערן, נאך שטייט אין פסוק (ותרד פלאים) מיינט מען (ותרד במטמוניות) זיא הט אראפגענידערט אין בעהעלטעניש (מכוסה וחבושה בטמון) באדעקט אונ אריינגעטאן אין אבעהאלטעניש ארט: (יב) ולא בשמים היא, דיא תורה איז ניט אין הימעל (שאילו היתה בשמים) ווען די תורה וואלט געוועזן אפילו אין הימעל והיית צריך לעלות אחריה וללמדה וואלסטו געדארפט ארויפגיין אין הימעל זיא נעמען פון דארט, ווייל די תורה איז דיין לעבען צו ביידע וועלטן: (יד) כי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יב) "מי "יעלה "לנו "השמימה. הרי מילה בראשי תיבות רמז שבזכות מילה עלה משה לשמים לקבל התורה:

שפתי חכמים

מכוסה כו' כבר תירן הרא"ם קושיא זו בפ' שופטים בפסוק כי יפלא פרש"י ל' הבדלה ופרישה וכו' ע"ש: ד דקשה ליה הרי רישא דקרא וסיפא דקרא סתרי אהדדי שמתחלה כתיב לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו משמע שאינה כל כך קרובה עד שלא יצטרך לעלות אחריה ויכול לעלות אחריה אם כן משמע אלא קרובה היא

פירוש לתורת אלהים

געביט דיר הײנט לא נפלאת היא ממך זיא איז ניט בעהאלטין פר דיר ולא רחוקה היא אונ זיא איז ניט ווייט: (יב) לא בשמים היא די תורה איז ניט אין הימל לאמר מי יעלה צו זאגן ווער וועט אוף גיין פון אונזערט וועגען אין הימל ויקחה לנו אונ וועט זיא צוא אונז געמן וישמיענו אותה אונ וועט זיא לאזען הערן אונז ונעשנה אונ מיר וועלן זיא טאן ווארום זיא זאל זיין אוף דעם הימל וואלט איר גימוזט אהין ארוף גיין אונ דארטן זיא לערנין: (יג) ולא מעבר לים היא אונ די תורה איז ניט אוף יענער זייט ים לאמר צו זאגן ווער וועט פון אונזערט וועגן איבר פארן אוף יענער זייט ים ויקחה לנו אונ וועט זיא נעמען צו אונז אונ וועט זיא לאזן הערן אונז אונ מיר וועלן זיא טאן: (יד) כי

ליקוטי מרדכי

די תורה, צו "אונז" מיינט מען צו מיר אונ צו איך, די גמרא זאגט אייביג זאל אמענטש זיך רעכענן ער האט איצט העלפט מצות אונ העלפט עבירות, אונ די וועלט האט אויך איצט העלפט מצות אונ העלפט עבירות, אוב ער טהוט איצט אמצוה, האט ער גיטאן אטובה זיך אונ האט געטאן אטובה די וועלט, ווייל יעדר מענטש אונ די וועלט ווערט געמשפט נאך דעם רעכענונג וואס איז דא מעהר, אוב מצות זענען מעהר פון עבירות, אפילו נאר מיט איינע, ווערט מען געמשפט צו גוטן, אונ אויב ח"ו עס איז דא עבירות מעהר פון מצות אפילו נאר מיט איינע ווערט מען ח"ו געמשפט צום שלעכטען, דריבער אויב ער טוהט איין עבירה האט ער געטאן ארעה פאר זיך אונ פאר די גאנצע וועלט, דער תנא זאגט ותלמוד תורה כנגד כולם, לערנען תורה בעשטייט געגען אלע מצות, וואהל דעם מענטש וואס טוהט מצות אונ מעשים טובים אונ איז טובה זיך אונ איז מזכה אלע יודן, דר תנא דבי אליהו שרייבט אליהו הנביא איז אמאל געגאנגען אין וועג האט ער גיזעהן ווי א מענטש גייט אונ לאכט פון אים, האט אליהו געזאגט צו אים אז דו האסט ניט געלערנט תורה וואס וועסטו ענטפערין ווען דיא וועסט קומען צום משפט פאר הקב"ה, האט דער מענטש געזאגט איך וועל ענטפערין מען האט מיר ניט געגעבן חכמה פון הימעל לערנען תורה, האט

משלי יהודא

פארריכטען אלץ וואס דוא האסט קאליע געמאכט, ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך, וועט הקדוש ברוך הוא דיר צוריקקערן וצוריקגעבען דיין תורה אונ מצות דוא זאלסט זייא ווייטער טאהן אונ ער וועט אויף דיר רחמנות האבען אונ ער וועט דיר תחנונן אגוט יאהר:

קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ
וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ׃ ס שביעי ומפטיר
רביעי כשהן מחוברין טו רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ
הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־
הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע׃ טז אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחָיִיתָ
וְרָבִיתָ וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ
אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃

אונקלוס

לָךְ פִּתְגָּמָא לַחֲדָא
בְּפוּמָךְ וּבְלִבָּךְ
לְמֶעְבְּדֵהּ׃ טו חֲזִי דִּיהָבִית
קֳדָמָךְ יוֹמָא דֵין יָת
חַיֵּי וְיָת טָבְתָא וְיָת
מוֹתָא וְיָת בִּישָׁא׃
טז דִּי אֲנָא מְפַקֵּד לָךְ יוֹמָא
דֵין לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ
לִמְהַךְ בְּאָרְחָן דְּתָקְנָן
קֳדָמוֹהִי וּלְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי
וּקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וְתֵיחֵי
וְתִסְגֵּי וִיבָרְכִנָּךְ יְיָ
אֱלָהָךְ בְּאַרְעָא דִּי אַתְּ
עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ׃
תו"א את החיים עקידה שער ו ושער קא׃

בעל הטורים

על המילה: (יד) בפיך ובלבבך לעשותו. בפיך כי חיים הם למוצאיהם ובלבבך אגרא דשמעתא סברא: (טו) את החיים ואת הטוב. בגימ' תולאות כי מוצאי תולאות חיים: (טז) וברכך. ב' במס' דין ואידך גבי עבד עברי לא יקשה בעיניך וגומר וברכך ה' אלהיך והו שאחז"ל שאין ע"ע נוהג בח"ל כמו הכא דכתיב וברכך בארץ וגו' התם נמי דוקא בארץ:

בית יהודא

קָרוֹב אֵלֶיךָ. די תּוֹרָה איז נאָנט צו דיר (וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה לָכֶם בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה) די תּוֹרָה איז גֶעגֶעבֶּן געוואָרן צו אַייךְ גֶעשׁריבֶּן אונ ווָס איר ווייסט ניט אינווייניג איז געזאָגט געוואָרן אויסווייניג, אין די גְמָרָא: (טו) וְאֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב, זאָגט רש"י (זֶה תָּלוּי בָּזֶה) איינס איינגט אין דאס אַנדערע (אִם תַּעֲשֶׂה טוֹב) אויב דו וועסט טאָן וואס גוט איז (הֲרֵי לְךָ חַיִּים) וועסטו האָבּן לעבן (וְאִם תַּעֲשֶׂה רַע אויב דו וועסט טאָן שלעכטס (הֲרֵי לְךָ הַמָּוֶת) איז פאַר דיר דער טויט (וְהַכָּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ) דער פָּסוּק זאָגט באַלד וואס ער מיינט: (טז) וַאֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה, אוב דוא וועסט טאָן די מִצְוֹת וָוס איך גֶעבּיט דיך היינט דו זאָלסט ליב

רש"י

אליך. התורה נתנה לכם ה בכתב ובעל פה: (טו) את החיים ואת הטוב. זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים ו ואם תעשה רע הרי לך המות. והכתוב מפרש והולך היאך: (טז) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי

שפתי חכמים

זאחר כך כתיב כי קרוב אליך הדבר וגומר דמשמע דלא נצרך לשלוח כלל. כ"פ לא בשמים היא שאלו היתה בשמים אי אפשר לשלוח אחריה ואם בקשת ללמדה בע"כ אתה בעצמך היית צריך לעלות אחריה ואם כן א"ש הא דכתיב כי קרוב אליך והא דכתיב ויקחה לנו דמשמע להביאה לנו רבותא קאמר כלומר לאו דוקא לעבור או לעלות שם ודאי לא תוכלו אלא אפי' אם נמצא שום איש עולה או עובר כדי להביאה ללמדה לא ימצא. רא"ם: ה דק"ל והא אף כי היא לפנינו קשה הבנת התורה מצד שמק המושג וקוצר המשיג ועז"פ התורה נתנה בכתב ובעל פה ואם כן מתוך תורה שבע"פ הבנת התורה קרובה מאד וק"ל: ו ק"ל הל"ל דבר וחילופו את החיים ואת המות ואת הטוב ואת הרע

ליקוטי מרדכי

אֵלִיָהוּ גֶעזאָגט צו דעם מֶעשֻׁ"ש וואס איז דיין פַּרְנָסָה? האָט דער מעשו"ש געזאָגט, איך נעם פלאַקס אונ פלעכט פון זייא שטריק פון די שטריק פלעכט איך נעצין, אונ פאַנג מיט זייא חַיּוֹת אונ פיש אונ פאַרקויף זיי, האָט אֵלִיָהוּ געזאָגט צו אים צו מאַכן שטריק אונ נעצין אונ צו פאַנגן פיש אונ חַיּוֹת האָט מען דיר געגעבן חָכְמָה, אונ צו תּוֹרָה לערנען האָט מען דיר ניט געגעבן חָכְמָה? מיט די זעלביגע חָכְמָה קענסטו דאך לערנען תּוֹרָה אויך, דאס איז די זעלביגע ביי אַלע מענטשן, אַז זייא זוכן חָכְמָה צו האַנדלן אונ צו מְלָאכָה, האָבן זיי חָכְמָה צו לערנען אויך, טאָמער ווען מען זאָגן מען האָט קיין צייט צוא לערנען, אויף דעם פרעגט מען דעם מענטש נָשָׂאתָ וְנָתַתָּה בֶּאֱמוּנָה, האָסטו געהאַנדילט מיט אֱמוּנָה, האָסטו גיגלויבט אז ניט מיט דיין חָכְמָה אונ ניט מיט דיין כֹּחַ האָסטו דיין פַּרְנָסָה, נאָר ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר, הקב"ה מאַכט אָרעם אונ רייך, הקב"ה ברענגט די סִבּוֹת צו פַּרְנָסָה, הוּא הַנּוֹתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל, הקב"ה גיבט דיר חָכְמָה אונ כֹּחַ צו דיין פַּרְנָסָה, מעגסטו דאך גלויבן הקב"ה אז דו וועסט גיין אין שוהל דאַווענען אונ וועסט לערנען אַ גאַנצע טאָג אַבּיסעל, פאַר געווים וועט הקב"ה דיר געבען דיין פַּרְנָסָה נאָך פיל מעהר אין די איבּעריגע צייט אין טאָג:

פירוש לתורת אלהים

קָרוֹב דִי זאַך איז צוא דיר זייער נאָהענט [פיין רמ"ן]:
(טו) רְאֵה נָתַתִּי זעה איך האָב גיגעבן פאַר דיר היינט אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב דָס לעבן אונ דָס גוטס וְאֶת הַמָּוֶת אונ דעם טוט אונ דָס בייז איינס ווענט זיך אין דעם אַנדערן אַז דו וועסט טאָן גוטס וועסטו לעבן אונ אַז דוא וועסט טאָהן שלעכץ וועסטו שטארבען:
(טז) היינט איז דער פָּסוּק מְפוֹרָשׁ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וואס איך געביט דיר היינט לְאַהֲבָה דו זאָלסט ליב האָבן דיין גאָט לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו צו גיין אין זיינע וועגען וְלִשְׁמֹר אונ צו היטען זיינע מִצְוֹת אונ זיינע גיזעץ אונ זיינע גירעכט דָס איז דָס גוטס וואס איך האָב פאַר דיר גיגעבין אונ אַז דו וועסט זיי טאָן וְחָיִיתָ וְרָבִיתָ וועסטו לעבן אונ דו וועסט דיך מערן וּבֵרַכְךָ

יז וְאִם־יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע
וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים
אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם׃ יח הִגַּדְתִּי לָכֶם
הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן לֹא־
תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ׃ יט הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם
אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים
וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה

אונקלוס

יז וְאִם יִפְנֵי לִבָּךְ וְלָא
תְקַבֵּל וְתִטְעֵי וְתִסְגּוּד
לְטַעֲוַת עַמְמַיָא
וְתִפְלְחִנּוּן׃ יח חַוֵּיתִי
לְכוֹן יוֹמָא דֵין אֲרֵי מֵיבַד
תֵּיבְדוּן לָא תוֹרְכוּן יוֹמִין
עַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָבֵר
יָת יַרְדְּנָא לְמֵעַל לְתַמָּן
לְמֵירְתַהּ׃ יט אַסְהֲדִית
בְּכוֹן יוֹמָא דֵין יָת שְׁמַיָּא
וְיָת אַרְעָא חַיֵּי וּמוֹתָא
יְהָבִית קֳדָמָךְ בִּרְכָן

חו"א ואם יפנה בגימ' מן: החיים והמות ובחרת בחיים בקרים מ"ה פ"ט:

בעל הטורים

(יט) ובחרת בחיים. בחיים עולה ע' לומר בשבעים פנים התורה נדרשת בהן וכן סוד ה' ליראיו וחיי האדם ע' שנה:

רש"י

הטוב וכו תלוי. וחיית ורבית. הרי החיים: (יז) ואם יפנה לבבך. הרי הרע: (יח) כי אבד תאבדון. הרי המות: (יט) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם וכאשר תקרה אתכם הרעה ז יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. ד"א העדותי בכם היום את השמים וגו' א"ל הקב"ה לישראל הסתכלו ח בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שנו את מדתם שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם כענין שנאמר (קהלת

בית יהודא

האבן הקב"ה זאוג ווי ווייטר שטייטו (הֲרֵי הַטּוֹב) דאס איז דס גוטע וואס דו זאלסט טאן (וכו תלוי וְחָיִיתָ וְרָבִיתָ) אין דעם איינגט די בְּרָכָה דו זאלסט לעבן אונ זאלסט דיך מערן וזאלסט האבען פיל קינדר אונ זאלסט גרויס ווערן מיט הַצְלָחָה (הֲרֵי הַחַיִּים) דס איז דס לעבן וואס איך האב דיר צוגעזאגט: (יז) וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ. אויב דיין הארץ וועט אוועקקערן פון הקב"ה (הֲרֵי הָרַע) דאס איז דס שלעכטע וואס דו וועסט טאן: (יח) כִּי אָבוֹד תֹּאבֵדוּן. וועט איר פארלארן ווערן (הֲרֵי הַמָּוֶת) דס איז דר טויט וואס איך האב דיר געזאגט: (יט) הַעִידוֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. איך האב היינט געשטעלט אויף אייך עדות דיא הימלן אונ די ערד (שֶׁהֵם קַיָּימִים לְעוֹלָם) וואס זיי זענען אייביג (וְכַאֲשֶׁר תִּקְרָה אֶתְכֶם הָרָעָה) ווען אייך וועט טרעפן דם שלעכטע (יִהְיוּ עֵדִים) וועלן זיי זיין עדות (שֶׁאֲנִי הִתְרֵיתִי בָכֶם בְּכָל זֹאת) אז איך האב אייך אלץ געזאגט פריער (דָּבָר אַחֵר) נאך אזאך מיינט דער פסוק ווים ער זאגט (הַעִידוֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ) איך האב היינט געשטעלט אויף אייך עדות די הימלן מיט די ערד (אָמַר לָהֶם הקב"ה לְיִשְׂרָאֵל) הקב"ה הט געזאגט צו דיא יודין (הִסְתַּכְּלוּ בַּשָּׁמַיִם שֶׁבָּרָאתִי לְשַׁמֵּשׁ אֶתְכֶם) זעהט נאר די הימלן וואס איך האב בשאפען זיי זאלן אייך בעדינען (שֶׁמָּא שִׁנּוּ אֶת מִדָּתָם) טאמער האבן זיי געענדערט זייער בעשאפונג (שֶׁמָּא לֹא עָלָה גַּלְגַּל חַמָּה מִן הַמִּזְרָח וְהֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם) טאמער האט אמאל געטראפען די זון איז ניט אויפגעגאנגען פון מזרח זייט צו בעלייכטען די וועלט? ניין, דס הט קיין מאל געטראפן (כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר) ווי

שפתי חכמים

כדכתיב: ועוד קשה ראה נתתי וגו' דמשמע דמיד הקב"ה הוא מעשה האדם וזה אינו שהרי אמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ל"פ וה הכי כזה שאם תעשה וכו' פי' שאם תעשה מעצמך טוב אתן לך אני את החיים ואם תעשה אתה רעה אתן לך את המות כי בידך לבחור מהטוב ומהרע ואי זה שתרצה תבחר: ז רצונו כזה והרי עדיין לא עשו כלום ולמה יעידו ל"פ וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם: ח דלעעס ראשון קשה הל"ל העדותי בכם בפני השמים והארץ מפני שהם יהיו עדי התראה לכן אמר ד"א וכו' ולפי' של ד"א קשה למה אמר ל' העדותי שהוא ל' עדות או התראה ל"פ גם הטעם הראשון:

חסלת פרשת נצבים

פירוש לתורת אלהים

אונ דיין גאט וועט דיך בענטשין אין דעם לאנד וואס דו קומסט דארטן צו ירשינען זיא: (יז) וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ אונ אז דיין הארץ וועט אפ קערען וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ אונ דו וועסט ניט הערען וואס איך האב דיר גיבאטען אונ דו וועסט ווערען פר שטוסען וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ אונ דו וועסט דיך בוקן צו פרעמדע אפ געטער וַעֲבַדְתָּם אונ דו וועסט זיי דינען דס איז דם שלעכץ: (יח) אונ אז דו וועסט דאס טאן וועט איר האבען דעם טויט הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם איך טוא צו אייך זאגין היינט כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן אז איר וועט פר לארן ווערען לֹא תַאֲרִיכוּן יָמִים איר וועט ניט דר לייגגערן טעג אויף דר ערד אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר וואס דו פארסט איבער דעם יַרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ צו קומן דארטן ירשנין זיא: (יט) הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם איך מאך אויף אייך היינט עדות אֶת הַשָּׁמַיִם דעם הימל מיט דר ערד ווארום זיי האבן אייביג אקיום דרום באשטעל איך זיי פר עדות אז איר וועט זינדיגן אונ עס וועט אייך שלעכט אום גיין אז ווי פריער איז גשטאנען זאלן זיי זיין עדות אז איך האב אייך דס אלץ מתרה גיוועזן [עיין רש"י] הַחַיִּים דם לעבן מיט דעם טויט האב איך געגעבן פר דיר

דיא

וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן
תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ: כ לְאַהֲבָה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ
וּלְדָבְקָה־בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ
יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: פ פ פ

וּלְוָטִין וְתִתְרְעֵי בְּחַיֵּי
בְּדִיל דְּתֵיחֵי אַתְּ וּבְנָיךְ:
כ לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ
לְקַבָּלָא לְמֵימְרֵהּ
וּלְאִתְקָרָבָא לְדַחַלְתֵּהּ
אֲרֵי הוּא חַיָּיךְ וְאוֹרְכוּת
יוֹמָיךְ לְמִתַּב עַל אַרְעָא
דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לְמִתַּן לְהוֹן: פ פ פ

תו"א לאהבה את ה' אלהיך נדרים סב:
כי הוא חייך ברכות נה שבת יג
פסחים מט קידושין מ:

מ' פסוקים. לכב"ו סימן. ומפטירין בוש אשיש בישעיה סימן ס"א:

בית יהודא

עס שטייט אין פסוק (וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ) אלע טאג שיינט די זונן אונ גייט אונטער די זונן (הִסְתַּכְּלוּ בָּאָרֶץ שֶׁבָּרָאתִי לְשַׁמֵּשׁ אֶתְכֶם) זעהט נאר די ערד וואס איך האב בשאפן זיא זאל אייך בעדינן (שֶׁמָּא שִׁנְּתָה מִדָּתָהּ) טאמער הט זיא געענדערט איר בעשאפונג (שֶׁמָּא זְרַעְתֶּם אוֹתָהּ וְלֹא צָמְחָה) טאמער הט אמאל געטראפן איר הט געזייעט אין די ערד אונ עס הט ניט געוואקסן (אוֹ שֶׁמָּא זְרַעְתֶּם חִטִּים וְהֶעֶלְתָה שְׂעוֹרִים) אדער טאמער הט געטראפן איר הט געזייט ווייץ אונ עס הט געוואקסן גערשטן (וּמָה אֵלּוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ לֹא לְשָׂכָר וְלֹא לְהֶפְסֵד) מאדאך די הימל אונ די ערד וואס זענן בשאפן געווארן ניט צום פארדינען אונ ניט צום שאדן (אִם זוֹכִין אֵין מְקַבְּלִין שָׂכָר) ווען זיי זענן זוכה זיי טוהען ווי הקב"ה הט געבאטן בעקומען זיי ניט אבעלוינונג פון הקב"ה (וְאִם חוֹטְאִין אֵין מְקַבְּלִין פּוּרְעָנוּת) אוב זיי זאלן זינדיגן וועלן זיי ניט געשטראפט ווערן, פון דעסטוועגן (לֹא שִׁנּוּ אֶת מִדָּתָם) ענדערען זיי ניט זייער בעשאפונג (אַתֶּם שֶׁאִם זְכִיתֶם תְּקַבְּלוּ שָׂכָר) איר יודין אויב איר וועט זוכה זיין וועט איר נעמען אבעלוינונג (וְאִם חֲטָאתֶם תְּקַבְּלוּ פּוּרְעָנוּת) אויב איר וועט זינדיגן וועט איר געשטראפט ווערן (עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה) איז געווים אז איר דארפט ניט זינדיגן, נאר פארקערט איר זאלט טאן מצות אונ לערנען תורה וועט איר האבען שכר: וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים. משה רבינו הט געזאגט צו די יודין (אֲנִי מוֹרֶה לָכֶם שֶׁתִּבְחֲרוּ בְּחֵלֶק הַחַיִּים) איך לערן אייך איר זאלט בעסר נעמן די זאכן וואס וועלן אייך ברייגנן לעבען (כְּאָדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ בְּחַר לְךָ חֵלֶק יָפֶה בְּנַחֲלָתִי) וויא אמענטש זאגט צוא זיין זוהן נעם דיר דעם בעסטן חלק פון מיין פארמעגען (וּמַעֲמִידוֹ עַל חֵלֶק הַיָּפֶה) אונ ער שטעלט דעם זוהן בייא דעם בעסטן חלק (וְאוֹמֵר לוֹ אֶת זֶה בְּרוֹר לְךָ) אונ ער זאגט צו אים דעם חלק זאלסטו נעמען פר דיר (וְעַל זֶה נֶאֱמַר) אוף דר זאך איז געזאגט געווארן פון דוד המלך ע"ה (ה' מְנָת חֶלְקִי וְכוֹסִי) הקב"ה איז מיין חלק אונ מיין כוס (אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי) דוא האסט אנגעלעגט מיין גורל (הִנַּחְתָּ יָדִי עַל גּוֹרָל הַטּוֹב) דוא האסט געלייגט מיין האנט אויף דעם גוטן גורל (לוֹמַר אֶת זֶה קַח לָךְ) צו זאגן דעם חלק זאלסטו נעמן פר דיר:

רש"י

ח) וזרח השמש ובא השמש הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמא שנתה מדתה שמא זרעתם אותה ולא צמחה או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות לא שנו את מדתם אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות עאכ"ו: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך וע"ז נאמר (תהלים טז) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך: חסלת פרשת נצבים-

פירוש להורת אלהים

די בְּרָכָה מיט דער קְלָלָה וּבָחַרְתָּ אונ איך ווייז דיר דו זאלסט אום דער ווילען אין דעם לעבען [עיין רש"י] לְמַעַן פון וועגען דו אונ דיינע קינדער זאלן לעבען: כ) לְאַהֲבָה צו ליב האבען דיין גאט לִשְׁמֹעַ צו פר נעמן זיין קול וּלְדָבְקָה בוֹ אונ צו בהעפטן זיך אין אים כִּי הוּא חַיֶּיךָ ווארום דס איז דיין לעבען וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ אונ דס דער לענגערן פון דיינע טעג לָשֶׁבֶת צו זיצן אויף דער ערד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע וואס גאט הט געשווארין צו דיינע עלטערן צו אַבְרָהָם אונ צו יִצְחָק אונ צו יַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם צו געבן צו זיי דס לאנד אונ דס איז דר גוטער חלק:

הפטרת נצבים (בישעיה סימן סא)

שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי־יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר וְכַכַּלָּה תַּעְדֶּה כֵלֶיהָ: כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ

פירוש ע"ט

שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיי די שטאט ירושלים זאגט איך טוא מיך פרייען מיט גאט דייד עס טוט זיך פרייען מיין לייב מיט דעם אוים לייזונג פון גאט ווארום ער האט מיך אן גיקלייד מיט קליידר פון

תצמיח כן | אדני יהוה יצמיח צדקה ותהלה נגד כל־הגוים: למען ציון לא
אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד־יצא כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער:
וראו גוים צדקך וכל־מלכים כבודך וקרא לך שם חדש אשר פי יהוה יקבנו:
והיית עטרת תפארת ביד־יהוה וצנוף וצניף קרי מלוכה בכף־אלהיך: לא־יאמר לך
עוד עזובה ולארצך לא־יאמר עוד שממה כי לך יקרא חפצי־בה ולארצך בעולה
כי־חפץ יהוה בך וארצך תבעל: כי־יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך ומשוש
חתן על־כלה ישיש עליך אלהיך: על־חומתיך ירושלם הפקדתי שמרים כל־היום
וכל־הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את־יהוה אל־דמי לכם: ואל־תתנו דמי

פירוש ע"ט

הילף אזו וויא אקלייד רינגלט ארום דעם גוף פון דעם מענטש אזוי האט מיך גאט ארום גירינגלט מיט הילף אונ מיט אהעמדיל פון צדקה הט ער מיך גיטאהן איין הילען אזוי וויא אהעמד מאכט ארום הילען אזו האט מיך גאט ארום גיהילט מיט צדקה כחתן אזו ווי אחתן וואס ער צירט זיך מיט שונהייט אזו וויא אכלה וואס זיא צירט זיך מיט אירע צירונג כי כארץ אזו ווי די ערד ציהט אוס איר שפרצונג אונ אזו ווי אגארטען מאכט שפראצען די זאמען אזוי מאכט גאט שפראצן גירעכטיקייט אונ לוב צו די ישראל אנטקעגען אלע פעלקער למען ציון אונ פון וועגן די שטאט ציון וועל איך דס טאהן איך וועל ניט שווייגן אויף דעם וואס זייא האבען זיא חרוב גימאכט אונ פון וועגן דער שטאט ירושלים וועל איך דס טאן איך גאט וועל ניט שטיל זיין ביז עס וועט ארוס גיין אונ שיינען אזו וויא דער מארגען שטערן דס גירעכטיקייט וואס איך וועל טאהן צו די ישראל אונ איר הילף וואס איך וועל ברענגען אויף איר וועט גיזעהן ווערין צו איטליכן כלפיד אזוי וויא אברענד פייער וואס עס טוט ברענגען וראו גוים אונ די פעלקר וועלן זעהן דיין גירעכטיקייט וואס איך וועל דיר טאהן אונ אלע מלכים וועלען זעהן דיין כבוד אונ מען וועט רופען צוא דיר אנייעם נאמין וואס גאטס מול וועט אים בשיידין אזו וויא ווייטער וועט שטיין והיית אונ דו וועסט זיין אקרון פון שונהייט אין גאטס הענד אונ איין איינהיל פון איין קיניגרייך וועסט דוא זיין אין גאטס הענד לא יאמר לך עס וועט צוא דיר שוין מער ניט גיזאגט ווערען דו ביזט אפאר לאזינע שטאט אונ צו דיין לאנד וועט שוין מער ניט גיזאגט ווערין וויסט לאנד נאר מען וועט רופען צו דיר די שטאט וואס מיין בגער איז אין איר אונ צו דיין לאנד וועט מען רופן דו ביזט אבזעסען לאנד ווארום גאט האט אין דיר בגערט אונ דיין לאנד וועט בזעסען ווערען כי יבעל אזו ווי עס ווערט בהעפט אבחור מיט אבתולה צוזאמען בשעת החתונה אונ זייא שיידען זיך ניט אפ איינער פון דעם אנדערין אזו וועלען דיינע קינדער אין דיר זיך בזעצן אונ זיי וועלן זיך ניט אפ שיידן פון דיר א ב אזוי וויא דער חתן פרייט זיך מיט די כלה אזו וועט זיך פרייען אויף דיר דיין גאט זאגט גאט על חומתיך אויף דיינע מויערין פון ירושלים האב איך גיזעצט שומרים אגאנצן טאג אונ אגאנצע נאכט תמיד שטענדיג לא יחשו זייא זאלן ניט שווייגן דיא וואס טוען גידענקן פאר גאט דעם חורבן פון
ירושלים

משלי יוסף

על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים וגו'. דער עקרים פרעגט אויף דעם ענין תפלה, למשל ראובן בעט ביי שמעון ער זאל אים שיינקן צעהן רובל, אונ שמעון וויל ניט, קען זיין מיט פיל בעטן וועט די הארין פון שמעון גוט ווערען צו ראובן אונ ער וועט אים שיינקן דיא צעהן רובל. הט די תפלה ודס בעטן פון ראובן גיענדערט די הארין פון שמעון, פון שלעכטן צו גוטן, דס קען נאר זיין ביי אמענטש, זיין הארין זאל גיענדרט ווערן פון שלעכט צו גוט דורך תפלת, אבער הקב"ה ווערט ניט איבר גירעט דורך די רייד פון אמענטש ווי אזו קען העלפן תפלה, נאר דר ענין איז ווי דר נביא ישעיה זאגט על חומותיך ירושלים וגו'. דר שטייגר איז אין די גרוסע שטעט גייען ארום וועכטערס אין די גאסן אגאנצע נאכט, אונ שרייען דיא שעה'ן, דר זייגער האט גישלאגן איינס. צוויי, די וועכטערס מיינען ניט אויף־צו־וועקין דיא מענטשן פון שלאף זיי זאלן וויסין ווי פיל איז דר זייגער, זיי מיינען נאר צו ווייזן די בעלי בתים אז זיי היטן ערליך די שטאט אונ זייא שלאפן ניט אונ ווייזן ריכטיג דעם זייגר, דס זאגט דר פסוק אויף דיינע מויערן ירושלים האב איך גישטעלט היטערס אגאנצע טאג אונ אגאנצע נאכט זאלן זיי ניט שווייגן, המזכירים את ה', די מענטשן וואס דער מאנן צו הקב"ה דר חורבן בית המקדש, זאלן זיי ניט דערמאנן וועגן הקב"ה זאל גדענקן, נאר אל דמי לכם, איר זאלט ניט שווייגען פון אייערטוועגען, איר זאלט געדיינקן דעם חורבן בית המקדש פון אייערט וועגן איר זאלט גערייגקן פר וואס דר בית המקדש איז חרב געווארן, וועגן אייערע זינד. אונ אז איר וועט טאן תשובה וועט דר בית המקדש צוריק גבויעט ווערן, דס זעלביגע איז ביי דעם ענין תפלה, דיא תפלה איז ניט צו ענדערין דעם ווילן פון הקב"ה. נאר דר מענטש זאל זיך אליין ענדערן, דורך די תפלה וועט ער פרום ווערן, איז דר ווילן פון הקב"ה נאר ניט גיענדערט. פריער איז אויך געווען ביי הקב"ה דר זעלבינר מיינונג, צו דעם מענטש וואס איז ניט פרום, וויל ניט הקב"ה געבן וואס ער בעט, אונ צו דעם מענטש וואס איז פרום וויל הקב"ה געבן וואס ער בעט, אז דר זעלבינר מענטש וואס איז פריער ניט פרום געוועזן האט זיך איצט נאך דעם דאווגן גיענדערט אונ איז פרום גיווארן גיט אים הקב"ה וואס ער האט גיבעטען:

לו עד־יכונן ועד־ישים את־ירושלם תהלה בארץ: נשבע יהוה בימינו ובזרוע עזו אם־אתן את־דגנך עוד מאכל לאיביך ואם־ישתו בני־נכר תירושך אשר יגעת בו: כי מאספיו יאכלהו והללו את־יהוה ומקבציו ישתהו בחצרות קדשי: עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על־העמים: הנה יהוה השמיע אל־קצה הארץ אמרו לבת־ציון הנה ישעך בא הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: וקראו להם עם־הקדש גאולי יהוה ולך יקרא דרושה עיר לא נעזבה: מי־זה ׀ בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו צעה ברב כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע: מדוע אדם ללבושך ובגדיך כדרך בגת: פורה ׀ דרכתי לבדי ומעמים אין־איש אתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי ויז נצחם על־בגדי וכל־מלבושי אגאלתי: כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: ואביט ואין עזר ואשתומם ואין סומך ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתני: ואבוס עמים באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: חסדי יהוה ׀ אזכיר תהלות יהוה כעל כל אשר־גמלנו יהוה ורב־טוב לבית ישראל אשר־גמלם כרחמיו וכרב חסדיו: ויאמר אך־עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע: בכל־צרתם ׀ לא לו קרי צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל־ימי עולם:

פירוש ע"ט

ירושלים אונ ער זאל זיא ווידער בויען די מלאכים ריידן תמיד פר גאט אונ זאגן אתה תקום דאס איז טייטש דו זאלסט אויף שטיין אונ זאלסט דיך דער בארעמען איבר ציון: אל דמי לכם עס זאל ניט זיין אשווייגונג צו אייך ביז הקב"ה וועט טאן ירושלים צו אלויבונג אויף דער וועלט: נשבע ה' הקב"ה הט גישווארין ביי זיין רעכטע האנט אונ ביי זיין שטארקין ארעם אוב איך וועל געבען דיין קארען צו דיינע פיינד זיי זאלען אים עסין, אונ אוב די פרעמדע וועלן טרינקען דיין וויין וואס דו האסט געארבעט ביי אים: כי מאספיו נאר די יודין וואס וועלן פארזאמלען די קארן, וועלן אים עסין, אונ זיי וועלן לויבען הקב"ה, אונ די יודען וואס האבען פארזאמולט דעם וויין וועלען אים טרינקען אין מיין הייליגען הויף אין ירושלים. דער נביא זאגט עברו עברו גייט היין אונ צוריק אין די טויערין פון ירושלים, קערט אוס די וועגין פאר דעם פאלק, רוימט אוס די וועג, רוימט אפ די שטיינר פון וועג ווייל עס גייען די פארטריבענע פון גלות, צוריק אין ארץ ישראל: הרימו הייבט אויף אפאן צו די פעלקר וואס די יודען זענען פארטריבען צווישן זיי אונ זאלן זיי ברייננגן צו מיר: הנה ה' השמיע הקב"ה האט געמאכט הערין זיין הילף ביז עק וועלט, אמרו זאגט צוא דיא שטאט ציון דיין הילף איז געקומען: הנה שכרו זיין שכר צו געבן די צדיקים איז מיט אים, אונ דער שכר פון זייערע מעשים טובים איז פאר אים ער זאל זיי געבין: וקראו להם אונ מען וועט רופין די יודען זיי זענען אהייליגע פאלק, דיא אויסגעלייזטע פון הקב"ה, ולך אונ דיך ירושלים וועט מען רופן די בייזט אניפארשטע

פון גאט, ניט אפארלאזענע שטאט: דר נביא הט געזאגט נביאות אויף שעיר אונ גלייך וויא מען פרעגט מי ווער איז דער וואס איז געקומען פון שעיר מיט גיפארבטע קליידער אין בלוט פון די שטאט בצרה ער איז גישיינט אונ גיצירט מיט זיינע קליידער ער איז געגורט מיט זיין גרוס קראפט: זאגט גאט ב"ה אני איך בין דאס מדבר בצדקה איך האב גירעט אונ האב מבטיח גוועזן צו טאהן דאס גירעכטיקייט מיט די ישראל אונ איך בין דער וואס איך מער צו העלפן זיי, זאגט ישעיה הנביא חסדי יי' איך וועל דערמאנען צו די ישראל דיא חסדים פון גאט תהלות יי' אונ גאטס לוב איז אויף אלע טובות וואס ער הט אונז באצאלט אונ דאס פיל גוטס וועל איך גידענקין וואס ער הט גטאהן צו ישראל וואס ער הט צו זיי גיטאהן אזו ווי זיין דער בארימקייט אונ אזו ווי זיין פיל גינאד: ויאמר אונ גאט זאגט אפילו איך ווייס דאך אז זיי וועלן זינדיגן אקעגין מיר אך נאר זיי זענען דאך מיין פאלק אונ זיי זענען פר מיר אזו וויא קינדער וואס פעלשן ניט אין גאט איז ער גיוועזן צו זייא צו אהילף בכל צרתם אין אלע צרות וואס ער הט אויף זיי גיבראכט לא צר הט ער זיי ניט באליידיגט ער הט זיי אזו פיל גישטראפט ווי פיל זיי איז געקומען פר זייערע שלעכטע מעשים זאגט דר פסוק אטעם פר וואס איז דאס אזו ווארום ומלאך פניו אמלאך פון הקב"ה האט גיהאלפען זייא אין שליחות פון גאט מחמת זיין ליבשאפט ובחמלתו אונ מיט זיין דר בארימקייט הט ער זייא אוס גילייזט וינטלם וינשאם אונ ער טראגט זיי אונ לייד די משא פון זייער בדערפיניש כל ימי עולם אלע טאג פון דער וועלט דאס הייסט אייביג:

וילך